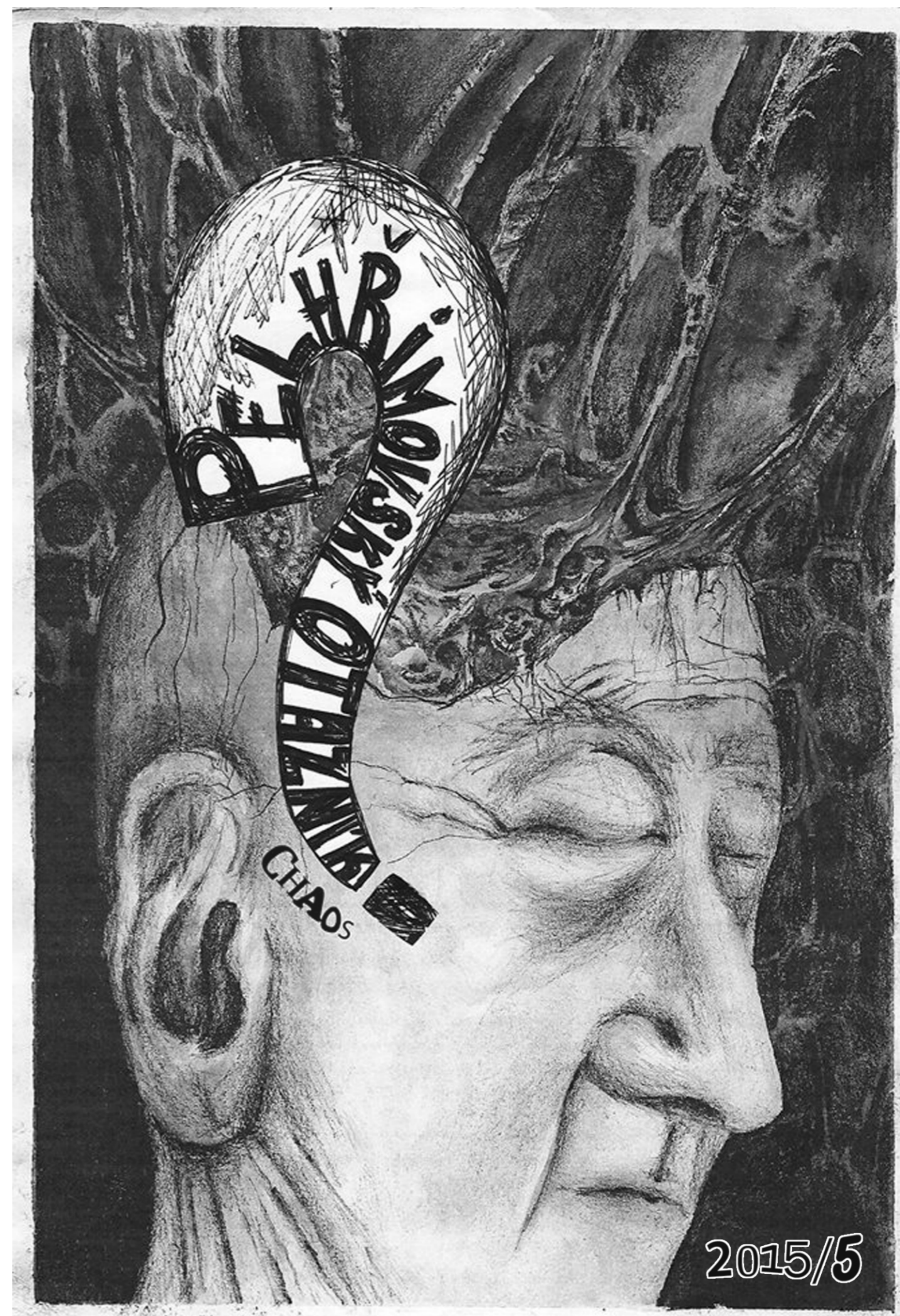

5. číslo, 2015

kontakt: pelhrimovskyotaznik@seznam.cz

facebook: <https://www.facebook.com/pages/Pelhrimovský-otazník>

Vážená čtenářko, čtenáři,

právě držíš v ruce pátý díl samizdatově vydávaného Pelhřimovského otazníku. Vydáný zhruba popětí měsíců. Původně jsem měl být vydán již o dva měsíce dříve, ale bohužel mi nebylo dáno, abych se narodil v plánovaném termínu. Co početí, to nějaký problém. Co narození, to malý zázrak. Proto se nyní v klidu usad' do oblíbené domácí lenošky či si zajdi do kavárny, hospody a pomaličku si mě pročítej. Pevně věřím, že tě potěším, rozesměji či tě přiměji k drobnému zamyšlení. Ať to dopadne jakkoliv věř, že se mé rodiče snažili, co jim síly stačili.

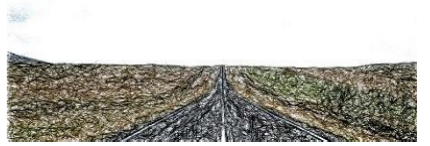
Přeji ti hezký čas v mé společnosti.

Pokud by tvé nápady chtěly být otištěny na stránkách tohoto ne-periodického periodika, využij kontakty na poslední straně čísla. Doslova pod „Děblovou, prdelí“.

Na čísle se podílel: KubajZ, Efko, Dejř, Kovář, Jakub Marek, Friedrich bez Kýče, Václav Vácha, Andrea Šimpachová, Léňa Gebarovská, Milan Vaněček, Honza Nehyba, Míra Jonáš, Sockan Troskovič, Bacha, Ondřej Lněnička

Pelhřimovský otazník, č. 5, 2015

Od boku.....	2-3 (KubajZ, Efko)
Obava z neřádu a neřádů.....	4-5 (Efko)
Chaos v hlavě, chaos na hlavě.....	6-7 (Dejř)
Trvanlivá „selfie“.....	8-9 (Friedrich bez kýče)
Věda ve 20. století - hledání cesty v Tao fyziky.....	10-16 (Kovář)
Na Jawě kolem Černého moře.....	17-21 (Milan Vaněček)
Bludný kruh českého školství.....	22-23 (Ondřej Lněnička)
Cesta Pejráků do Gruzie I. část.....	24-25 (Nehyba, Jonáš)
Pojem chaos.....	26 (Jakub Marek)
Chaos (okno).....	27 (Léňa Gebarovská)
Podkoní a žák.....	28-31 (Jakub Marek)
Zpoza stolu.....	32 (Sockan Troskovič, Vácha)
Střepinský hněv.....	33
Na horizontu.....	34 (Pelhřimov, Humpolec, Jihlava, Pacov)

Tři ze čtyř...

Pelhřimov

- 23. 11. - Mé židovské já, mí židovští předci a Vysočina bez židů (knihovna)
- 24. 11. - Poklady z Vysočiny - Skvosty z depozitářů (muzeum) - komentovaná prohlídka
- 27. 11. - Vánoce s Dádou (divadlo)

Jihlava

- od 7. 11. - 15. 1. - Juliana Jirousová Kresby
- od 18. 9. - 31. - 1. - Fenomén Igráček
- 15. 12. - Ondřej Havelka a jeho Melody Makers (divadlo)

Humpolec

- 13. 11. - Ladislav Zibura - cestovatelská stand-up show
- 21. 11. - Na Jawě kolem Černého moře (Komorovice) - přednáška Milana Vaněčka
- 15. 1. - Bratři Ebenové: Čas holin - koncert

Pacov

- 19. 11. - Kaleidoskop Jana Rejžka
- 25. 11. - Cestovatelské večery: Indie
- 27. 11. - Vánoční jarmárek (akce Dětského domova Senožaty)

Ahoj

tak oni zase vyšli. Materiálu se jim prý sešlo tolik, že to v jedné chvíli přehazovali vidlemi. Slyšelas to taky? Ne? Ale ono to tak vážně bylo. Portýři doslova atakovali dveře redakce. Soukromníci to raději přinášeli v nůšcích. Vedra se nedala snést, klimatizace nepomáhala. Duhové dodávky se proto na čas dokonce úplně vytratily.

Vždyť šlo o okamžité rozhodnutí, to přece každý pochopí. S tím přece nikdo nemohl mít problém. Oni si taky nestěžovali. „Dodávkou nebo nůši? Na tom nesejde hlavně ať už to tady je,“ prohlásil jednoho dne redakční senior office refreshment analytic („dohodář“ jako všichni).

Nová italská flotila polostátního podniku ale jezdila dál jakoby nic. Erár se totiž před aktuální sezónou vytasil s plynem. Střídání zásilkových služeb ve střevech výtahu pro ně nicméně představovalo každodenní komickou scénku. Papírové krabice, proti podpisu, razítko nepotřebuji, zítra opět na viděnou, opět další psaníčka pro vás, dnes rekordní počet zásilek, jak, že se jmenuje ten Váš plátek já si jej snad budu muset také jednou přečíst. A z druhé strany ty nůše... „No, bizár největší prostě,“ jak trefně poznamenala paní Knězová. Ludvíka zase při jednom z miriád zahučení automatu „dveře se zavírají; kabina jede nahoru,“ napadl podmaniví obraz kamenů v řece potažených jemným, slizkým filmem z řas. Jenomže parné léto mělo teprve vypuknout.

Cibule se ale neurodilo zase tolik, aby to stálo za zmínku. Problém vyvstal zejména s velikostí. Jasně? Sortiment zásobáren na Pražské to ale naštěstí nepocítil a redakce může s radostí konstatovat nepolevující zájem kupujících.

Nůše cibule a sluncem sušené zásilky, to vše ti prý dle prospektu nabídne jejich nové vydání. Že nejsou tak zlí a oškliví tě přesvědčí hned první článek o gorilách. Ten zařadili i přes naléhání šéfredaktora vyřadit veškeré cestováním a dálkami nasáklé texty. Obcházení dohod ale není žádnou novinkou, jsou to zkrátka zase ONI, jak je máme rádi. Staří známí sympatáci, pohodička v plné parádě, „náměstek K. Gottwald a předseda vlády Zd. Fierlinger nesdílejí tento názor a nemají za to, že se dodatečně budou všechny dekrety předělávat podle nové ústavy, nýbrž nová ústava se bude spíše dělat podle dosavadních dekretů.“

12.06.

bejby s bráchou a Mireček
kamarádi redakce

Dopis předán členovi redakce před restaurací Střepina v Pelhřimově

Obsah dopisu není postojem redakce!!!

Ňús

Protiimigrantská vlna již dorazila do Pelhřimova, i přesto, že by zdejší obyvatelé měli být více než jiní chápavější. Kořeny našeho městečka totiž sahají právě k imigrantovi Peregrinovi (poutníkovi), který tu bydlel vůbec nechtěl a jen se přesouval směr Řím.

·Kdo chtěl navštívit koncert hvězdného Jakuba, tak má Smolíka. Je vyprodáno.

Na hradě se zase rozdávaly ceny. A k překvapení všech si jednu vzal kámoš Miloše, Franta. A od té doby si říká Franta „bingo“ Čech.

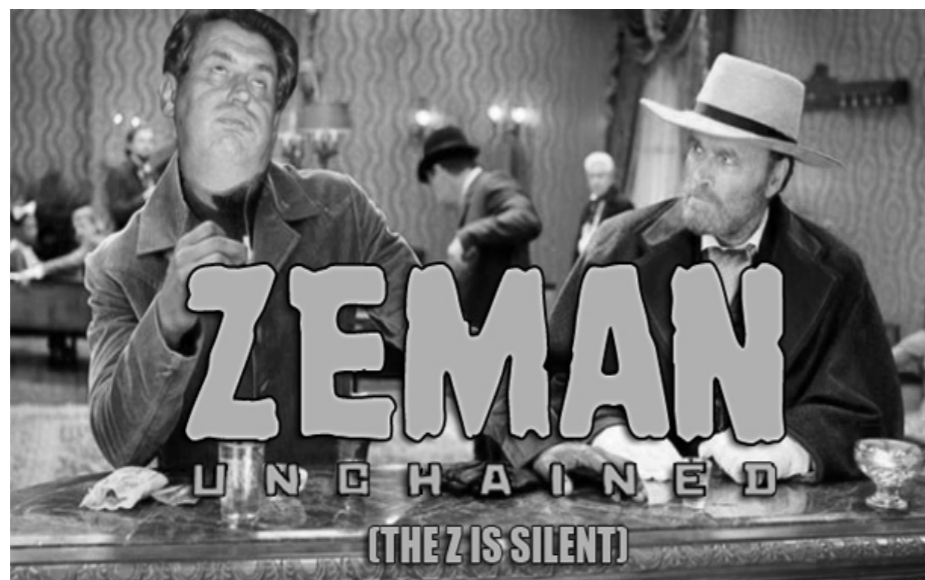
Domovy důchodců uspořádali akci pro nejstarší s názvem Super stár.

Zdenda Troška, Kája Voříšek, Vašek Moravců budou prvními hosty v novém pořadu Máry Ebena Na teplárně.

Známá pizzerie Papa Cipolla chtěla vyjádřit svůj obdiv známému českému páru. Proto začala prodávat speciální menu: velkou pizzu Štefan Margaritta se Zagorovou limonádou.

Chystá se pokračování oblíbeného večerníčku s ještě oblíbenějším senátorem v hlavní roli. Škromach a Šebestová.

OD BOKU

Z POZA STOLU

Naše civilizace

je ve znamení technického pokroku
 mladí v sedě
 staří v leže
 hnijeme a žereme
 nepohnuvší se v úkroku
 věnujeme se pokroku
 Naše civilizace je proamerická,
 střílíme od boku
 bojíme se ženského rozkroku
 vytváříme si strašidla
 teď momentálně Putina
 Naše civilizace je prodemokratická,
 proto je rodina v rozkladu
 točíme se zleva doprava
 zprava doleva
 vymýšlíme si slovíčka
 z člověka děláme blbečka
 jako, že restituce jsou prostitute kardinálů a generálů
 mobil je debil
 a internet je dement technického pokroku
 Naše civilizace je maskulinní
 proto je impotentní.

Václav Vácha

Podzim v plaveckém bazénu

V hlavě
 Kapitál Marxe
 topím pod vodou,
 ve které jsem objímán
 Freudovou vagínou
 až po nohy i palce
 jsem čolek i člověk zároveň
 Darwinovy evoluce.

Tady si užívám sebe-vědomí důchodce
 v celém životě najednou
 a nepotřebuji k tomu žádnou KOPANOU.

Václav Vácha

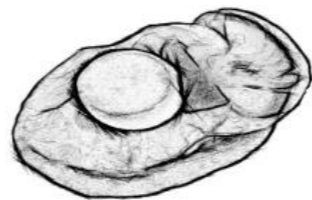
Baterky mi dochází,
 potřebuju nabíječku
 pojedu pryč na měsíc
 už nechci být na sluníčku
 po zpřeházení všech svých věcí
 možná přijmu uklízečku

/Sockan Troskovič/

Amerika, Rusko, Čína
 narkotika, hnus a špína
 přes Asii do Evropy
 svět se točí
 na hod ropy

/Sockan Troskovič/

CHLEBIČEK

HLAVÁK

OBAVA Z NEŘÁDU A NEŘÁDŮ

české skladby.

Obecně můžeme říci, že je skladba *Podkoní a žák* velmi výjimečným textem starší české literatury – textem, který má na svou dobu nezvykle zcela světský charakter a který se nesnaží čtenáře nikterak poučovat ani přesvědčovat o nějakých autorech nabízených tezích. Na druhou stranu je to přítom text, který je mistrně napsaný, čímž je pro nás i z dnešního pohledu zajímavý a přitažlivý.

Právě ona „čtivost“ je důvodem, proč po skladbě *Podkoní a žák* může se zájmem sáhnout i dnešní čtenář a především proč se při jeho četbě nebude nudit. Do textu jej vtáhne už úvodní zasazení děje do rámcového vyprávění (prostor krčmy je bezpochyby čtenářsky atraktivní i z dnešního pohledu), děj básně poté postupně graduje a text je navíc prostoupen celou řadou básnických fines, které dopomáhají tomu, že se čtenář této skladby zkrátka a dobře baví. Zábavný ráz skladby podporuje i její konečné vyvrcholení. Ve chvíli, kdy děj vrcholí rvačkou mezi podkoním a žákem a

skutečně se zdá, že celý vypravěčem důkladně popsany spor dospěje k nějakému závěru, se vypravěč jednoduše rozhodne, že už toho viděl a slyšel dost a dost, a prostě odchází domů.

Skladba *Podkoní a žák* si tedy rozhodně zaslouží pozornost, a to nejen coby jedna z památek starší české literatury, ale také jako text, jenž může pobavit i dnešního čtenáře.

Celý text skladby najdete např. ve výboru *Staročeské satiry Smilovy školy* (ed. J. Hrabák, Praha, Orbis 1951).

Jakub Marek

Pojem chaosu se má k řádu jako například zlo k dobru, nebo lež k pravdě. Čili mluvíme-li nějak o chaosu, vypovídáme svým způsobem I o řádu a naopak. Jak jste jistě zaznamenali, bývalý prominentní hotel Rekrea, který zbudovali mistři soudruzi a otevřeli ho v roce 1983, koupili noví majitelé. Po dlouhém trápení se tato zašlá obluda dočká modrého kabátu a renovace bytových jednotek.

Firma s názvem ABCD CZECH, s. r. o., jejímž jednatelem je Jakub Šmejcký, byla zapsána do obchodního rejstříku teprve 23. dubna 2015. Šmejcký je pak ještě spojen se společnostmi Anglický resort (Otvovice, Zahrady Slatina, apartments, development, investment), Byty Zlíchov s. r. o., Resort EXIT 21, s. r. o. či Sun and Free Resort, s. r. o. To jen tak pro úplnost.

Ještě na počátku tohoto roku se v článku na iDnes.cz dočítáme, že Rekrea hledá odvážného kupce. I přesto, že se zájemci objevili, nikdo z nich hotel nekoupil. Jak kvůli pořizovací ceně (30 později 20mil.), tak i kvůli nákladům, které by byly spojené s opravou (odhad 35mil.). Jedním z dřívějších zájemců byla i firma Agrostroj Pelhřimov, která chtěla objekt využít jako ubytovnu pro své zaměstnance. Ale kvůli neuvedeným důvodům, přestala mít zájem.

Dnes jsme svědky toho, že se z Rekrei pod taktovkou firmy ABCD CZECH stává apartmánový komplex s názvem City Center Pelhřimov. City Center má využívat potenciál bývalého hotelu a nabízet tak nadstandardní ubytování. Nájemníci se tak mohou těšit na recepci, saunu či posilovnu. Nicméně v řadách občanů Pelhřimova vznikla obava, aby pokoje neobývali již

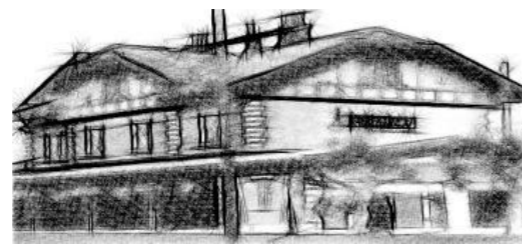
známí „nepřízpůsobiví“ či dnes stejně „nepopulární uprchlíci“. Nepřízpůsobiví a uprchlíci tedy ne. Za největší perlu celé zprávy však považuji tu, která se týká prodeje a rekonstrukce Rekrei, v níž firma ABCD CZECH prý nájemníky pečlivě selektuje. Selektace probíhá podle interních zaběhnutých pravidel, které nejsou vůbec uvedené. A náš starosta Kučera si do článku „ufrkl“ a získal bod pro oranžové (ČSSD) tím, že je rád za vyvrácení fám, které se šířili celým městem.

Vtipné je, že ve třetí hlavě Listina základních lidských práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku ČR, je napsáno: „Příslušnost ke kterékoli národnosti nebo etnické menšině nesmí být nikomu na újmu.“ Takto mluví litera zákona, ale ústy lidu zase mluví strach nafouknutý skrze senzační zprávy z tisku, televize a asi hlavně z internetu. Samozřejmě nesmíme opomenout i tvůrčí sílu lidu, který mluví, i když by měl mlčet a vytváří si tak v mezilidském kontaktu tzv. „babské povídačky“. Ty nejsou o nic méně senzační, jako ty, které se k nám dostávají skrze média.

Na jedné straně tedy máme literu zákona a snad i lidi se smyslem pro fair play, tedy pro to, že selektace lidí shánějící bydlení v Pelhřimově (i jinde) je něco, co je již samo o sobě diskriminační (nemusí jít pouze o etnika, ale i o „bílé“) a na straně druhé strach lidu, jehož součástí je i starosta, kteří se pospolu nejspíše radují, že věci hýbající světem budou nadále odehrávat ve světě, mimo Pelhřimov.

Známý polsko-britský sociolog Bauman říká, že moderní doba je období masového pohybu osob. Moderní doba je

HLAVÁK

období masového pohybu osob. Moderní doba vytváří lidi, kteří nemohou žít tam, kde by chtěli. Tito lidé jsou pak označeni za zbytečné či nadbytečné. Za jednu z příčin považuje naši zálību v řádu, kterým jsme posedlí. Pokud není řád dost dobrý, měníme ho v řád nový, tedy modernizujeme. A samozřejmě, že se do našeho řádu nehodí někteří lidé. Čili strachem z pohledu našeho „zaprděného“ řádu se sami vymezujeme vůči někomu, kdo do řádu nespadá. Náš řád by se mohl v každodenním styku s „neznámým“ změnit v chaos. Byli bychom totiž permanentně ohroženi „jiným“, což by sebou neslo i větší nároky (nové zvyky, jazyky, noví lidé – ne-pelhřimovští, větší míru tolerance atd.). A právě současný většinový negativní postoj k běžencům se často vysvětluje právě oním „strachem z neznámého“. Jelikož oproti západním zemím Evropy nejsme zvyklí na etnickou různorodost a už vůbec ne na cizí kultury a druhy náboženství, kterým nerozumíme.

Nicméně dle Stöckelové tato formule „strachu z neznámého“ neodpovídá způsobu argumentace, která je běžná pro postoje státních institucí a politiků. Můžeme dodat, že tato argumentace je vlastní i některým lidem (skupinám), s nimiž se běžně setkáváme. Vycházejí totiž z představy, že o Romech a uprchlících víme vlastně vše a dovedeme s jistotou předvídat jejich budoucí jednání. Často jsou zmiňovány například snahy uprchlíků podřezávat ženy, sexuálně je zneužívat a vybíjet si v genech zakódovanou

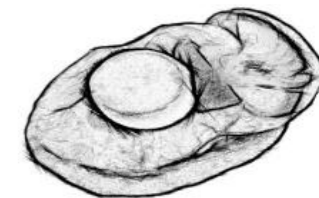
agresi. Ukazuje se, že jistým způsobem na uprchlíky aplikujeme náš „mustr“ nabytý ze zkušeností s etnickými menšinami, s nimiž spolu-nespolužijeme.

Naše postoje tak míří do slepé uličky. Namísto toho, abychom se snažili prolomit naše tradované předsudky, zkamenělé postoje, zkosnatělé myšlení, ledové srdce, tedy náš uměle vytvořený řád, přisuzujeme etniku, náboženství či kultuře neměnnou podstatu a stavíme vše do zamrzlých vzorců chování a myšlení. Společně se Stöckelovou zastávám názor, abychom se pokusili k příchozím (nejen k muslimům) chovat tak, že nám jsou neznámí. A ne, že jsou obklopeny a prostoupeny po staletí existujícími stereotypy. Příchod uprchlíků nám dává příležitost naplňovat hodnoty, k nimž se hlásíme – svoboda, rovnost, solidarita. Sřet s jiným ukáže, co jsme sami zač, na čem nám záleží, jakou společnost jsme s to vytvářet a k jakým hodnotám se hlásíme. A právě fakt, že mnohým spadl kámen ze srdce poté, co se firma ABCD Czech zavázala neubytovávat „nepřizpůsobivé a uprchlíky“, nám sice na chvíli ochránil řád a chaos odsunul na později, ale zároveň nám vzal jedinečnou příležitost se již začít snažit porozumět „neznámému“, čemuž se tak či tak v budoucnu nevyhneme. „Kdo chce, hledá způsoby, kdo nechce, hledá důvody.“

Efko

CHLEBIČEK

zastával už např. Václav Hanka), později se však od tohoto názoru zcela upustilo (jednak na základě Hrabákova rozboru verše, jednak třeba i na základě prostého předpokladu, že pokud by Smil byl skutečně autorem, jeho jméno by se pravděpodobně v souvislosti s touto skladbou někde objevilo). Autor *Podkoního a žáka* tedy pro nás zůstává v anonymitě. Jeho jméno neznáme, můžeme jej však na základě podobností se stylem Smila Flašky z Pardubic přiřadit k tzv. Smilově škole.

Literární předloha

Často využívaným principem středověkého písemnictví byla metoda „imitatio“, tedy nápodoba nějakého známého vzoru. Spíše než s nějakými původními originálními autorskými díly se tak ve středověké literatuře setkáváme s texty, které vycházejí z nějakého textu staršího, již zakotveného v literární tradici (viz např. rytířský epos *Alexandreis* a jeho varianty v různých národních literaturách).

V případě skladby *Podkoní a žák* zůstává, podobně jako problém autorství, i otázka toho, zda a popř. jakou literární předlohou se autor při psaní tohoto textu inspiroval, nezodpovězená. Textem, který má k české skladbě obsahově nejbliže, je latinská (a v našem prostředí doložená) báseň *Videant qui nutriunt* (*Necht' vidí rodiče*), která popisuje trápení dvou bratrů, též studenta a podkoního, jejichž otec je záměrně nechává žít v bídě, aby je připravil na všechny nástrahy jejich budoucího života. Výběr hlavních postav by tedy s českou skladbou souhlasil, ovšem v obou textech zároveň najdeme řadu odlišností. V latinské skladbě jsou např. oproti té české patrný některé

didaktické prvky i jakýsi moralizující postoj. Latinskou báseň *Videant qui nutriunt* tedy nemůžeme označit za přímou předlohu české skladby *Podkoní a žák*. Spíše bychom se mohli přiklonit k názoru, že se v případě české skladby jedná pouze o látkovou obdobu zmiňované latinské básně.

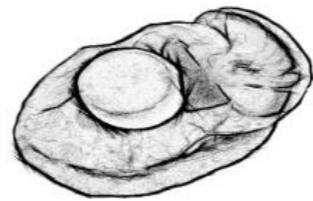
Závěr

Na základě výše představených poznatků můžeme problematiku staročeské skladby *Podkoní a žák* shrnout těmito závěry:

Bezpochyby se jedná o báseň, kterou můžeme zařadit k žánru sporu, ovšem která má zároveň v tomto žánrovém kontextu své specifické postavení. Tematizuje sice spor, ale na rozdíl od jiných současně vznikajících skladeb tohoto žánru se nesnaží prostřednictvím sporu poukázat na nějaké závažné pravdy nebo jakkoliv moralizovat či poučovat, marně bychom v básni hledali i jakýkoliv sociálně kritický podtext. K danému žánru tedy spadá spíše pouze na základě zvolené narativní metody – jinak typické rysy žánru sporu se nám již v této skladbě najít nemusí podařit.

V otázce datační se (na základě zmíněných zkoumání) můžeme přiklonit k názoru, že tato skladba vznikla v roce 1398, nebo nedlouho po něm. Co se autorství týče, dosavadní bádání žádné konkrétní jméno nepřineslo. Autor je tedy pro nás neznámý, na základě podobností s texty Smila Flašky z Pardubic jej však můžeme přiřadit k tzv. Smilově škole. Ani otázka literární předlohy není zcela zodpovězena. Tematicky má *Podkoní a žák* blízko k latinské básni *Videant qui nutriunt*, která však s největší pravděpodobností nebude jeho předlohou, nýbrž pouze jinojazyčnou látkovou obdobu

CHLEBIČEK

OTAZNÍK ?

není zcela běžné – dobově obvyklejší je spíše pouze jejich abstraktní přiblížení. Jak již bylo řečeno výše, běžná je v žánru sporu také přítomnost arbitra, který v závěru příběhu zneprátené strany rozsoudí, nebo popř. sjedná jejich smír. I v tomto aspektu *Podkoní a žák* vybočuje z běžných postupů. Spor o přednost společenských stavů popisovaný v této skladbě totiž končí nerozhodnut. Ačkoliv je čtenáři představován z pozice vypravěče sedícího v krčmě s podkoním a žákem u jednoho stolu (a tudíž bychom mohli očekávat, že právě on by mohl plnit funkci nezávislého arbitra a celou situaci nakonec rozsoudit), skladba končí tím, že se strhne rvačka, načež vypravěč odchází, aniž by se dozvěděl její výsledek.

Celá skladba vyznívá jako parodie žánru sporu, v níž vypravěč vystupuje nikoliv proto, aby vynášel nějaké moralizující či didaktické závěry, ale aby představil hádku hlavních postav ironickým či až komickým pohledem. Z jeho perspektivy sleduje čtenář, jak vychloubačné argumenty podkoního i studenta kontrastují s jejich zjevnou bídou. V průběhu celé skladby vypravěč vlastně pouze zprostředkovává čtenáři hádku, které byl v krčmě svědkem, aniž by se jakkoliv přikláněl k té či oné straně.

Podle historika Eduarda Petru je hádka vystavěna na základě konceptu: „vyličení protivníkovy bídy – výhody mluvčího – nevýhody protivníka“, který podle něj už sám o sobě parodizuje scholastickou metodu disputace („teze a argumenty pro tezi – argumenty proti tezi – potvrzení teze“).

Zdá se tedy, že žánr sporu je ve skladbě *Podkoní a žák* užit především ze stylistických, nikoliv ideových důvodů. Hádka je v této básni tematizována proto, aby čtenáře pobavila a aby podpořila „čtivost“ textu – přímé řeči hlavních postav lépe vyvolávají iluzi reality, osoba vypravěče zase umožňuje sledovat příběh z ironického odstupu, a přispívá tak ke groteskní funkci.

Formální charakteristika

Skladba *Podkoní a žák* je psána pravidelným osmislabičným veršem, obsahuje celkem 490 veršů a autor v ní využil sdruženého rýmu. Jak již vyplývá z dosud uvedených informací, báseň je zasazena do rámcového vyprávění (oním rámcem je v tomto případě příhoda z krčmy).

Datace

Dvě zásadní otázky, které bývají problematické u mnoha textů starší české literatury, otázka autorství a datace, nejsou ani u skladby *Podkoní a žák* zcela jednoznačně zodpovězeny. V otázkách datačních se musíme řídit časovými narážkami v textu. Jako nejpádnejší se v této záležitosti jeví názor bohemisty Václava Ertla, který uvádí jakožto datum vzniku skladby rok 1398. Svou tezi dokládá dvěma pasážemi skladby, které považuje za historické narážky:

„*neb najviec biřici, kati, / vše bývají literáti*“
(verše 449–450).

Toto místo skladby vidí Ertl jako možnou narážku na vraždu králových oblíbenců na Karlštejně v roce 1397, jež byla spáchána vzdělanými lidmi.

V jiném úryvku skladby pak Ertl objevil odvolání se na možnost pohnat před univerzitní soud toho, kdo se dopustil něčeho proti členu univerzity (což bylo možné až po roce 1398).

Zmíněné pasáže textu se tak jeví jako významné časové narážky, na základě kterých můžeme určit relativní dataci skladby *Podkoní a žák* – můžeme říci, že vznikla v roce 1398 nebo nedlouho po něm. Tento názor Václava Ertla později přijal mj. i např. Josef Hrabák.

Autorství

Autor skladby *Podkoní a žák* je neznámý. V minulosti se někteří badatelé snažili dokázat, že autorem textu je známý český šlechtic a spisovatel Smil Flaška z Pardubic (tento názor

CHAOS V HLAVĚ, CHAOS NA HLAVĚ

Dive like that again & come back here in two weeks and play, not today; napomenul rozhodčí Nigel Owens hráče JAR Stuarta Hogga, který na mistrovství světa v rugby nafilmoval pád. Incident se odehrál na stadionu St. James Park, který je domovem pro fotbalový Newcastle United, tradiční klub s nepříliš vynikající aktuální formou (vzpomeňme ale na časy šutéra Alana Shearera). Owensova pointa je prostá: Hogg by raději měl hrát fotbal než rugby – ve fotbale by se mezi svými „létajícími Čestmíry“ dobře adaptoval a byl za „filmařské“ umění náležitě celebrován.

Tato marginální epizoda dobře posloužila k resuscitaci obrazu rugby jako sportu gentlemanského a tak nějak poctivého vůbec a zároveň k dehonestaci fotbalu, kterému je, vedle obligátních „kapříků“ a sázkových kauz, filmování jaksi přirozené. Bohužel český fotbal k těmto dvěma danostem přidal třetí: debilitu „fotbalové rodiny“. Tradici sice máme dlouhou („Ivánkem“ Horníkem počínaje a prostitutkami po prohraném utkání se Slovenskem konče), nicméně události posledních měsíců nabídly nové možnosti a ukázaly třetí cesty.

Vše se (shodou okolností?) odehrálo v jednom týmu, Viktorii Plzeň. Například se vyrovnala mentální úroveň fanoušků a hráčů. Nejdříve si západočeští „ULTRAS PLZEŇ“ připravili transparent s vousatým vikingským proto-chuligánem, který sekerou stíná hlavu stejně vousatému mudžahedínovi; od svazu dostali pokutu (astronomických sto tisíc), ale boj byl započat. Pak boural levý bek Limberský, reprezentant, občas dá gól,

občas se napije a řídí. Druhý den se škrobeně a neupřímně omlouval, aby v dalším ligovém utkání slavil branku teatrálním „řízením auta“, kdy s výrazem ústavního chovance kličkoval po hřišti ostře řezanými zatáčkami. Pokračují fanoušci: nejdříve odmítají jít na utkání Evropské ligy, neboť UEFA navrhla „darovat“ jedno euro z každé vstupenky na pomoc uprchlíkům – to se místním vyznavačům Thora a jeho kladiva nelíbilo, snad proto s pivem postávali před stadionem, kam jim chápavé vedení Viktorky instalovalo promítací plátno. A po „kauze Limba“ se ozvali také; na trefný komentář paralympionika Jiří Ježka („*Vždyť kde jinde to mohou nadaní sportovci s inteligenčním znevýhodněním dotáhnout až do reprezentace. Významnou práci na tomto poli odvádí Viktoria Plzeň a fotbalová asociace, konkrétně třeba v případě pana Limberského*“) reagovali další demonstrací mentálního deficitu (transparent „*Ježek má vztek/že nemůže pít/i do druhý nohy*“).

Přesto jsou i jiné příběhy, žel vyprávěné za našimi hranicemi. V Německu spontánně tisíce hooligans vyvěšují transparenty „Refugees Welcome“ (smutné zjištění pro tuzemské fanoušky, kterým se zhroutila idea „chuligánského všebratrství“) a ve Velké Británii, v Manchesteru, dvě legendy „Red Devils“ poskytly na zimu svůj hotel místním bezdomovcům. Ryan Giggs a Garry Neville, dlouholetý kapitán United, koupili budovu bývalé burzy a chystají se ji rekonstruovat na moderní wellness hotel.

OTAZNÍK ?

Návštěva squatterů jim ale nevadí, prý s ní „nemají problém“, snad i nějaké bezdomovce zaměstnají na sanační práce. Na pozadí vlastně nevinné půtky o míru „přirozenosti“ a „simulace“ v rugby a fotbale se ukazuje – bohužel – odvrácená strana sportu. Ta ovšem nemá nic společného se samotnou jeho ideou (jako platonskou představou „ideálního fotbalového zápasu“ nebo „světa“, od kterého jsou ty ostatní pouhým „odrazem“), ale konkrétním usazením v konkrétním kontextu. Ten český je midcultem: vzhlíží k atleticky kýčovitým „šamponům“ (nebo selfmademanům v jiných vrstvách veřejného života), ale zároveň přehlídí, že mají máslo na hlavě a seno v ní. Touha vyrovnat se svým hvězdám replikací jejich omezenosti a hlouposti jen potvrzuje, že se střetla nabídka s poptávkou a horizonty splynuly.

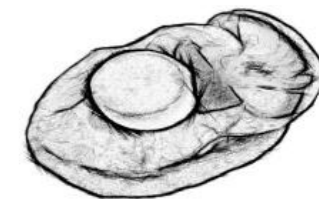

Představa, že bychom se s podobnými zahraničními případy setkali i u nás, je samozřejmě surrealistická. Ale snad i proto je užitečné sledovat rugby: vedle potěšení ze soubojů metrákových dřevorubců možná nejen popkornový fanoušek pochopí, že i diskuse o míře „filmování“ může být onou Ideou, ke které máme, bohužel, zatraceně daleko. A ani Limberský se seberyhlejší Bentleyem nás k ní, bohužel, nepřiblíží.

Dejř

CHLEBIČEK

PODKONÍ A ŽÁK - charakteristika jedné staročeské skladby

V předchozích číslech Pelhřimovského otazníku jsme se v této rubrice zabývali Bondym, Hrabalem a spisovatelům z jejich okruhu. V centru našeho zájmu tedy byla literatura moderní, nová (nebo chcete-li literatura nedávné minulosti).

Dnes zabrousíme mnohem více do minulosti. Vydáme se o pár století zpátky – do dob, kdy vznikaly první česky psané souvislé texty. Jak mohla v této době vypadat česká literatura (nacházející se ještě plenkách) a jak asi krůček po krůčku vypadá filologické bádání o obdobných textech starší literatury, si ukážeme na analýze staročeské skladby *Podkoní a žák*.

Dobový kontext

Přelom 14. a 15. století je obdobím, v němž se v kontextu českého písemnictví objevuje jeden zásadní a dobově velmi frekventovaný žánr – žánr sporu. Jedná se o literární formu, jejímž obsahovým základem je hádka dvou protichůdných stran, které ve vzájemné disputaci obhajují přednosti svých tezí a naopak se snaží poukázat na nedostatky v argumentech svého protivníka.

Na kolik se tato forma ve středověké literatuře rozšířila, můžeme sledovat na slovech literárního historika Jana Lehára: „Spor je ve středověké literatuře všudypřítomný. Vyrůstá z antických literárních forem a někdy používá metody soudobé pedagogiky – disputace, tj. učení hádky, rozpravy o určitém problému řídicí se pevnými pravidly.“ Tato zmiňovaná pravidla vycházela z disputačních principů univerzitního prostředí. Na základě toho se dobové literárně zpracované spory obvykle věnovaly především obecným problémům (víra v Boha, život, smrt apod.), vykreslovaly

jasně zřetelné protivníky vybavené dostatečně pevnými a srozumitelnými argumenty a v neposlední řadě se také vyznačovaly přítomností nějakého nezávislého pozorovatele, jenž plnil funkci arbitra a celý spor nakonec rozsoudil. Zároveň může čtenář takového sporu vcelku jednoznačně pozorovat, která ze zneprátených stran je „ta správná“ a kterou by měl naopak odsoudit – středověké literární spory mají totiž obvykle za cíl jakousi propagaci nějaké myšlenky reprezentované v daném textu jedním z disputantů.

Co se týče formální stránky věci, dochází ve středověkých sporech k mísení lyriky, epiky a dramatu, což je dle Lehára obecná tendence českého básnictví 14. století.

Z popsaného rámce poněkud vybočují dispute, které řadíme k tzv. žakovské nebo též vagantské poezii. Jedná se o texty, které vznikají, co se doby vzniku týče, paralelně s ostatními skladbami tematizujícími spor a které jsou stejně jako ony založeny právě na žánru sporu, avšak neřídí se tak striktně jeho pravidly. Naopak tuto formu či její běžně užívané motivy nějakým způsobem ironizují či parodují.

Česky psanou vagantskou poezii reprezentují dva texty – *Svár vody s vínem* a právě skladba *Podkoní a žák*.

Specifické postavení skladby v žánru sporu
Skladba *Podkoní a žák* se od ostatních dobových sporů odlišuje už tím, že její vypravěč v úvodní pasáži důkladně popisuje prostor, v němž se příběh odehrává (středověká krčma). U jiných dobových disputací naopak prostor vůbec nehraje roli. Obdobně pečlivě jsou v této skladbě popsány i jednotlivé postavy, což v jiných sporech také

OKNO

Píp, píp, píp, píp! Odněkud z dálky slyším tenhle protivnej zvuk. Píp, píp, píp, píp! Pořád. Nepřestává. Co to kruci je? Píp, píp, píp, píp! Je čím dál hlasitější a vlezlejší. Konečně se pohnu a odhodlám se otevřít oči. No jó, už jsem vzhůru. Nesnáším tě! Sáhnu po mobilu a máčknou tlačítko „odložit“. Ještě chvíli, prosím. Tak krásný to byl sen. V duchu promluvím k budíku. Za chvíli zas ten votrava. Píp, píp, píp, píp! S těžkostí ho vypínám a vstávám z postele. A je to tady zase – pondělí, pátá hodina ráno. Venku černočerná tma. Oblékám se ještě v polospánku a jdu vyvenčit psa. Vycházím na sídliště a hned potkávám pár stejně nadšených lidí se svými mazlíčky, jak se bloumají mezi paneláky. Spěchám zpátky domů, opláchnout si obličej a udělat ze sebe člověka. V rychlosti hodím pár soust do žaludku, aby se nevztekal do oběda a hurá na to. Mám před sebou osmihodinovou šichtu v místní továrně na sny. No to se mi tam chce! Často přemýšlím nad tím, proč se vlastně zúčastňuji téhle každodenní rutiny. Dělán v práci ze sebe robota u výrobní linky a občas mám strach, že do nás namontují ozubená kolečka.

Stále rozespalá, ale při životě sedím v autobuse městský hromadný dopravy a rozhlížím se. Prázdné výrazy mých spolutrpiteľů, kteří mají stejný cíl jako já, mluví za vše. Museli jsme toho neřáda budíka poslechnout a jít. Nad čím asi tak přemýšlí paní, co sedí vedle mě? S kým asi tak telefonuje chlápek o dvě sedadla přede mnou? Říkám si, co bychom tak dělali, kdybychom nebyly součástí tohoto systému. Každý den je stejný. To co bylo včera, bude s jistotou i dnes. Vše je naplánované. Jako cvičené opičky ráno vstáváme za tmy a spěcháme do práce. Třetinu dne se těšíme na to, až naše pracovní doba skončí. Kdysi byly naše dny bezčasé. Ráno, když vyšlo slunce, vítalo nás do nového dne plného dobrodružství.

Často se ptám sama sebe – takhle to vypadá být svobodná? Roky jsem seděla v lavici a opakovala fráze z učebnic. Slíbili mi, že s vysokoškolským diplomem budu moci ve svém

životě dělat práci, která mě baví. Že můj svět bude takový, o jakém sním. Kecy! A já jim na to nalítla. Vychovali mě tak, abych nevybočovala z řady. Abych byla stejná jako všichni ostatní. Abych dokázala pracovat u běžícího pásu, ale už se neptala na to, proč. Dali nám peníze a mylnou představu o tom, že si za ně můžeme koupit celý svět. Jako laboratorní krysy se za nimi honíme. Každý den ze sebe děláme otroky. Pro naslibované papírky, které nás zabaví a nakrmí. Dali nám peníze a my jim na oplátku svou duši. Vzdali jsme se svých snů. Sklopili jsme hlavu a vyměnili vlastní svobodu za bezcenné cáry a čísla na fiktivních účtech v bankách.

Svůj volný čas dobrovolně trávíme v obchodácích, kde panuje napjatá atmosféra. Každý z nás si chce urvat ten největší kus pro sebe. Bezohledně do sebe vrážíme nákupními vozíky a závodíme v tom, kdo bude dřív stát u pokladny a utratí ty těžce vydělané prachy. Nechali jsme si nakecat, že tohle je naše svoboda, že tohle je ten život, který chceme.

Moc dobře si to na nás vymysleli. Promyšlený koloběh je to. Když nebudu chodit do práce, nevydělám si peníze. Ale já peníze potřebuji k tomu, abych si koupila jídlo a nasýtila sebe i svou rodinu. Penězi musím nakrmit i žrouta jménem hypotéka, který byl tak laskavý a půjčil mi své peníze na to, aby měla má rodina střechu nad hlavou, ústřední topení a vodu která teče pouhým zvednutím páky. Peníze vlastně potřebuju, abych přežila v tomhle zmatku. Uvědomuji si, že jsou mocným nástrojem k ovládnutí každého z nás. Vše má ale svou daň.

Večer, když usínám, přeji si, aby se mi zase zdál ten sen. Sen o místě kde vládne klid a rovnováha. O domě, který má na zahradě ovocné stromy a o kousek dál začíná les. Sním o místě, kam chodí lišky dávat dobrou noc a žabí sbor připojí ukolébavku. Sním o životě, ve kterém bych byla opravdu svobodná.

Lěna Gebarovská

BIZZARE

TRVANLIVÁ „SELFIE”

Jdeš po ulici a vyhýbáš se skupinkám, jak zírají do magického hledáčku nejnovějších „smartphonů“. Vyhneš se a málem narazíš do zamilovaně líbajícího páru před telefonem, zda hetero nebo homo je úplně jedno a pokud tě někdo nepřetáhne tyčí, se kterou jde, aniž by vypnul nahrávání, máš možná vyhráno. Teda pokud se zrovna nechceš vyfotit ty. Pak jsi nebezpečím zase pro ostatní. Obvyklé to situace, dnes již kdekoliv, nejen v centrech města či v jiných lokalitách, ale i v autobusech, vlacích či na toaletách.

Trend „selfie“ narostl do rozměrů jako máma Gilberta Grapea a oblíbenost autoportrétů se snad dokonale vyhýbá cyklu vzestupu, vrcholu, úpadku a zániku či transformace. Lidstvo to zasáhlo jako mor, který se šíří od mladých po staré, od momentů oslav až po Škromachovo selfie v Terezíně či se Zemanem před obrazem T. G. M. Oč ale vlastně v „selfie“ jde? Jaké jsou náhledy na tento trend?

Selfie je dle několika zdrojů pouhý autoportrét, který si člověk pořídí skrze chytrý telefon či webkameru. Často je fotka umístěna na sociální síti a sdílena. Dokonce se tento termín dostal do Oxfordského slovníku a stalo se slovem roku 2013. Což svědčí o jeho častém používání ve vyhledávacích a o obecné oblíbenosti tohoto trendu. Samozřejmě.

Existují však studie, které nahlízejí na selfie z pozic sociologie či psychologie. Sociologové popisují tento fenomén jako kontrolované pořizování snímků za účelem prezentace vlastní osoby. A to buď v tom „lepší“ smyslu (zvyšování sociální prestiže, forma komunikace, prezentace vlastního ekonomického, sociálního kapitálu atd.), nebo v „horším“, tzn. posílání

trapných až odporných selfie (snaha o upoutání pozornosti, forma humoru, vymezení se vůči „mainstreamových“ selfie, opozice vůči narcismu atd.).

Psychologové zase varují, že kdo si často pořizuje autoportrét, může mít narcistní poruchu osobnosti (egocentrik mající pocit vlastní výjimečnosti, sebevědomý atd.), problém s navazováním reálných vztahů, může mít již závislost na vlastní sebeprezentaci či dokonce může jít o projev psychopatů.

Jak psychologové, tak sociologové mají jistě pravdu. O tom svědčí selfie s celebritami, z luxusních dovolených či ze speciálních, V. I. P. akcí, nebo například před jedoucím vlakem, ze stožáru vysokého napětí nebo na kraji srázů. A rovněž nekonečné série autoportrétů z prostředí koupelny, které jsou přidávány uživatelem každý den, ba možná každou hodinu.

Domnívám se však, že za výzkumy z řad psychologů, tak sociologů stojí ještě další věc. Na jedné straně tu máme obrovské množství těchto fotek, což je samé znehodnocuje. Ale na straně druhé je stále pravda, že jde o jakési „zvěčnění“. Čili tu stojí pomíjivost a věčnost proti sobě. Člověk, který si tvoří selfie jede na vlně postmoderního trendu, který devaluje sám sebe nesmírným „boomem“, zároveň k tomu využívá prostředku fotoaparátu (není to sice už ten klasický, ale princip je stejný), aby zaznamenal sám sebe (mládí, místo, další lidi, vlastní „názor“ na věc, pragmaticky zaznamenal dovolenou atd.). Čili aby měl vzpomínku – něco, co mu připomene dobu, v níž se fotil a byl takový a takový. A díky fotkám tak může libovolně vplout zpět do minulosti,

BIZZARE

zaby skrze ni opět obnovil kontinuitu personálního času. Časté focení sebe sama pak může dělat jakousi paralelní časovou linii, kdy člověk vidí, jak se postupně proměňuje, zhmotňuje „pohyb času“. A to nikoliv skokově (když se lidé fotili jen při nějakých speciálních událostech – jednou za rok), ale průběžně.

Z toho vyplývá, že je v lidech, kteří jsou sice zcela v područí pomíjivé všeprostopující zábavy, stále přítomná touha po věčnosti, po něčem, co trvá, co lze alespoň na díky technice uvést do „bezčasí“. Zároveň se člověku v obrazu pomíjivosti ukazuje vlastní konečnost. Vlastní smrtelnost. Žádné selfie tedy nemůže zabránit faktu smrti a jako se tonoucí stébla chytá, tak se selfičkáři chytají svých smartphonů.

Friedrich bez Kýče

Podzemí slov

CHAOS

V Akademickém slovníku cizích slov se dočteme, že chaos je velký zmatek, nepořádek, neuspořádanost či změt'. Aktuální Slovník českých synonym pak přidává ještě dva významy z oblasti politické – anarchie a bezvlády.

Pokud však zabrousíme do vod slovní zásoby zaměřených na religionistiku, mytologii a trochu i filozofii, zjistíme, že původně slovo chaos označovalo (podle starověkého názoru) nezměrný, pustý, prázdný prostor, který se vyznačuje jen neuspořádanou změtí živlů. Podle antické filozofie byl totiž svět ve svých počátcích takovýmto chaosem a až později byl božími silami uspořádán, čímž byl vytvořen kosmos – myšleno již ve smyslu uspořádaného světa. Slovo chaos tedy původně pochází z řečtiny. V té znamenalo cháος (χάος) „směsici“ či právě nějaký „prázdný prostor“.

Zajímavý je i fakt, že z tohoto řeckého slova vznikl i termín gas (plyn), který přešel do většiny evropských jazyků. Tento výraz používal často ve svých pracích (v 16. st.) ve významu vzduch švýcarský chemik, astrolog a lékař přezdívaný Paracelsus. V 17. století pak od něj tento termín převzal vlámský chemik Van Helmont (zakladatel odvětví chemie, které se zabývalo studiem plynů), aby jím pojmenoval plyn vznikající při kvašení vína, hoření nebo rozkladu vápence. Van Helmontova holandská výslovnost však zapříčinila, že se pro označení těchto plynů nevil pojem chaos, jak měl správně jím používaný termín znít, ale právě gas.

V našem dnešním jazyce chaos moc rádi nemáme. Pokud se někdo vyjadřuje chaoticky, tedy zmatečně či neuspořádaně, bývá to zárodkem nedorozumění. Je to zkrátka něco zbytečně nepříjemného. Čeština má stejně jako jakýkoliv moderní jazyk svá pravidla, která vznikla jejím dlouhým přirozeným vývojem, a když někdo tato pravidla nezná a tudíž se jimi neřídí, nemůže se divit, že mu ostatní nemusí správně rozumět (nebo že bude svému okolí trošičku pro smích).

Tak jako třeba jedno fitcentrum pro ženy, které lákalo své potenciální klientky letáčkem, jenž

se jich tázal: „Chcete být zdravé?“ Cílem reklamy zřejmě nebylo nalákat na zdejší lekce cvičení ženy agresivní, které však měly určitou soudnost a svůj hněv si nevybíjely na nemocných, ale mlátily výhradně zdravé lidi...

Podobný, lingvisticky odstrašující případ připravuje už každoročně alespoň jeden obchodní řetězec u nás (letos např. Tesco). Tady mám na mysli „ranné brambory“. Nevím, jestli jde o speciální odrůdu brambor, kterou lze konzumovat pouze ráno, nebo dokonce o brambory, které z nějakého důvodu vyklíčily v zemědělcově tržné ráně. Každopádně v jiném obchodě mívají ve stejnou roční dobu brambory rané, tedy časné. Ty ranné z Tesca ale byly na letošním trhu o něco levnější, takže klasický český slevový nájezdník jazykovědné otázky při výběru určitě neřešil.

Ačkoliv jsou takovéto případy úsměvné a vpravdě zbytečné a ač je jistě zcela v pořádku na ně upozorňovat, není rozhodně třeba autory podobných „přešlapů“ nijak definitivně zatracovat. Každý má sem tam právo na chybu či neznalost.

Když se ostatně vrátíme k původnímu, starověkému významu slova chaos, můžeme se dobrat podobného závěru. Jak bylo řečeno v úvodu tohoto článku, antická filozofie (a obdobné pojetí můžeme vyčíst i z biblické knihy Genesis) chápala chaos jako nějakou beztvarou neuspořádanou substanci. Šlo ale o prvotní chaos, ze kterého nakonec vzešel celý uspořádaný a dokonalý kosmos. Ve významu tohoto slova tedy můžeme spatřovat i určitou naději, příslib zrodu nějakého budoucího řádu. Vztaženo např. na tvůrce letáčku zmiňovaného fitcentra: ten udělal směšnou chybu, kterou mu dá jistě pár lidí lidově řečeno „pěkně sežrat“, ale možná se z celé věci poučí a příště už si bude počínat profesionálněji.

A možná ne. Ale naděje, že ano, tady existuje.

Jakub Marek

Ten večer jsme při hledání nového místa nachodili bezmála dalších 5 kilometrů. Dokonce jsme došli někde k bytovkám. Honza už navrhoval, že postaví stan klidně mezi nima, ale dál že už nejde. Nakonec jsme našli plácek u dětského hřiště ve vysoké trávě. Pouze ve spacáku jsme spali 3 hodiny a probouzeli se se strachem a s pocitem, že nás někdo okrádá. Dokonce Honza zažil šok a už chtěl mlátit kolem sebe, naštěstí byl uklidněný Mírou. Ráno jsme si ten šok vysvětlili a docela jsme se u toho pobavili.

Ráno jsme se vraceli na letiště a čekali na autobus. Zaplatili jsme za něj 1,5 lari (měna v Gruzii). Vystoupili jsme u zastávky metra. Vchod do metra nás velice vyděsil, byl dost rozpadlý. Koupili jsme si každý kartičku do metra a nabili několik lari. Paní u přepážky měla dokonale naučenou jednu větu anglicky, na další naše otázky odpovídala da, da... Ostatně jako každý, koho jsme se na něco zeptali.

Podle plánu metra se vydáváme do Geolandu, kde koupíme kartuše. Jedna stojí 20 lari. Kupujeme raději dvě. Poté se jdeme najíst do místní restaurace, kde vůbec neumí anglicky, jediné čemu rozumí, je kafe. Dal si ho teda i Honza, i když ho nepije. Mezitím jsme našli slovník a začali se s místními domlouvat na něčem k snědku. Míra si objednal kuřecí polívku, Honza pivo, aby zapil kafe. Polévka byla mírně kyselá a plavalo v ní celé stehno. Míra ji ani nedojedl, jak to bylo syté a kyselé.

Po první zkušenosti s místní hospodou jsme se vydali hledat maršutku, která by nás odvezla do Omala. Jeli jsme metrem na zastávku Insani. Před východem z metra už stáli lidé a vykřikovali Svaténie. Hned jak jsme se začali ptát po Omalu, tak svou nabídku přizpůsobili. Byli to místní taxikáři. Prvně nám nabízeli, že za 30 lari nás hodí do Telavi a tam nám zařídí jeep. Poté když jsme řekli, že se rozmyslíme, tak zlevnili na 25 lari za osobu. To už byla přijatelná cena.

Do Telavi s námi jeli dva kluci, kteří pokračovali v cestě dál. Jeli jsme starým Mercedesem, který už měl svá léta za sebou. Míra vepředu neměl okénko, ale jelikož bylo vedro, nikomu to nevadilo. Největší strach jsme měli před serpentýnami, kdy se vždy řidič pokřivoval. Zjistili jsme, že je to běžné. Lidé se křižují i při přecházení

silnice. Jízda byla vcelku chaotická. Silnice měla tolik pruhů, kolik v dané chvíli bylo zapotřebí. Vše se řešilo troubením. Byl to pro nás nezvyk.

Před Telavi nás taxikář předal chlápku v jeepem. Rukama nohama jsme se domluvili na záloze 50 lari a 150 lari doplatíme v cíli naší cesty, v Omalu. Zastavujeme na benzínce. Tankujeme, kupujeme vody. O kus dále kupujeme chleba.

Za pár kilometrů nás čekalo první stoupání. Jeli jsme po neuvěřitelně úzkých cestách. Největší výška, co jsme s jeepem, byla 3500 m n. m. Projížděli jsme vodopádem, potkali jsme spoustu aut v protisměru, dokonce jsme jich pár předjeli. V nejvyšším bodě cesty nám udělal řidič přestávku na focení. Probíhala zde nějaká oslava.

Cestou z vrcholku jsme potkali šílené auto, které jelo přímo rovně z kopce, ignorovalo silnice a mělo otevřené boční dveře. Nakonec se ukázalo, že jsou to kamarádi našeho řidiče. Zastavili jsme, vyndali jídlo, pití (alko) a hodovali jsme. Za 15 minut jsme stačili dohromady vypít flašku naší becherovky a tak 5 litrů vína. Oba jsme za tu dobu byli jako po páteční noci v Sauně. Řidič pil jen víno, ale byli jsme tak omámení, že nám to nevadilo.

Řidič jel poté veseleji, dokonce pouštěl písničky v angličtině, i když jim vůbec nerozuměl. Nakonec se nás snažil v Dolním Omalu prodat do Quest-hausu, odkud jsme utekli i za neustálého přemlouvání. Při útěku jsme bohužel ztratili flašku čači (místní pálenka) od kluků ze šíleného auta.

Vystoupali jsme do Horního Omala, kde jsme potkali Rusy. Zaujala nás také motorka s pelhřimovskou SPZ, kterou jsme tu potkali. Kousek za Omalem jsme postavili stan, dali si k večerí ankel-benz s chlebem a šli spát.

Pokračování příště...

Honza Nehyba a Míra Jonáš

VĚDA VE 20. STOLETÍ HLEDÁNÍ CESTY V TAO FYZIKY

Tématem eseje je věda ve 20. století, rozhodl jsem se však, že místo abych vypočítával obecné informace o tom, jak vypadá současná věda, zaměřím se na jeden konkrétní trend, který se podle mě ve vědě, nebo spíše v chápání vědy veřejností, během 20. století projevuje a který popisuje stav vědy.

Tento trend pro mě ilustruje práce autora knihy *Tao Fyziky: paralely mezi moderní fyzikou a východní mystikou*, *Fritjofa Capry*, která se stala světovým bestsellerem. O jaký trend se jedná? Mohl bych ho pojmenovat jako směřování vědy s myšlenkami „nevědeckými“, které vychází z toho, že věda nedává odpovědi na otázky, které si současní lidé kladou.

Nejdříve rámcově shrnu projekt *Fritjofa Capry* na základě zmíněné knihy, následně ukáži, proč si myslím, že je jeho projekt nevědecký a nakonec se pokusím vysvětlit výše řečené, tedy vysvětlit, proč podle mě dochází k tomu, že lidé vyhledají právě takové myšlenky, které prezentuje Capra, a to mi bude východiskem k formulaci charakteristiky vědy ve 20. století.

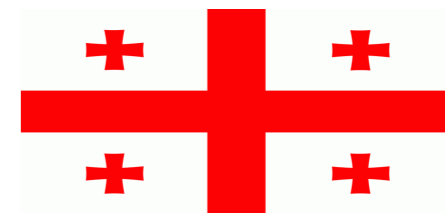
Capra hledá podobnosti mezi současnou fyzikou a východní mystikou. Na začátku knihy předloží citace od autorů *Oppenheimera*, *Bohry* a *Heisenberga*, tedy od ikonických představitelů vědy 20. století. Pokud je čtenář knihy alespoň částečně obeznámen s jejich prací, musí na něj udělat velký dojem, že jejich názory na první pohled konvenují se záměrem autora knihy, že podporují podobnost moderní vědy a východního myšlení. Současně autor cituje východní mystiky, duchovní autority různých náboženských tradic a směrů, jejichž výroky jsou staré i několik tisíc let. Taková juxtapozice může působit na čtenáře dvěma způsoby: za prvé vzbudit údiv a obdiv („*Jak je možné, že jsou výroky těchto mudrců natolik podobné výroky moderních vědců? To nemůže být náhoda!*“); a za druhé apriorní nedůvěru („*Skutečně lze porovnávat výroky*

myslitelů, kteří jsou si propastně vzdáleni filosoficky, vědecky, kulturně, nábožensky, časově, geograficky atd.?“). Svět, jak ho popisuje moderní věda, je tedy stejný, jako ho vždy popisovalo a popisuje východní myšlení – tato teze je vskutku kontroverzní (nikoliv však překvapivý) závěr *Caprovy* knihy. Pro ilustraci *Caprova* projektu představím myšlenky obsažené v několika kapitolách jeho knihy.

Caprova „metoda“

V první kapitole popisuje stručně vývoj západního myšlení od antického až po *Descarta* a *mechanismus*. Ukazuje, že *Descartovo* „rozštěpení světa“, vycházející z dualismu, na materiální a duchovní substanci vedlo k negativním, ale i pozitivním důsledkům. Pozitivním důsledkem je, podle autora, pozoruhodný úspěch západní vědy; negativním je, jedním slovem, *reduccionismus*: *Descartes* izoluje jednotlivé části světa a tím zamítá možnost komplexního pohledu na svět, poznání světa v celku. *Descartův* svět je statický, obsahuje prvky, které spolu pojí pouze vzájemné působení sil, ale neobsahuje žádnou vnitřní souvislost. Takový svět je stroj, jenž se řídí několika (pohybovými) zákony. Oproti tomu východní mystika, říká *Capra*, považuje svět za dynamický, propojený, vše v něm souvisí se vším ostatním. Východní myšlení pohlíží na svět jako na „organismus“, který má ve své celistvosti vyšší význam. Je nasnadě, že v knize autor ukazuje, že moderní fyzika, která stojí na *Einsteinově teorii relativity* a *kvantové mechanice* (jež vyvrací *Descartovo* pojetí světa) a která v zásadě odmítá mechanistický pohled na svět, považuje svět za dynamický stejně, jako již před tisíci let východní myslitelé.

Dále *Capra* popisuje způsob lidského poznání a dělí ho na dva typy. První typ, racionální poznání, ztotožní se západní vědou; a druhý typ,

CESTA PEJRÁKŮ DO GRUZIE: ZÁPISKY Z DENÍKU I

intuitivní poznání, s východním myšlením. Racionální poznání stojí na analýze, na rozdělování, třídění, zařazování do kategorií a jeho klíčovým rysem je abstrakce, pomocí které si tvoří pojmy, jež jsou v podstatě zobecnění zkušenosti, která je ale nutně redukována: mapa krajiny není krajina, je to redukcionistický model skutečnosti; podíváme-li se na mapu *Brna*, nevíme, jaké to je být v *Brně*. Oproti tomu intuitivní poznání nestojí na redukcii zkušenosti. Cílem intuitivního poznání je poznat svět v jeho celistvosti, uvědomuje si, že „násilné“ podřizování zkušeností pod pojmy a abstrakce je reduktivní. Vědec, podle východní mystiky, sice může formulovat teorie, které plní svůj účel – vysvětlení, predikce –, ale ve skutečnosti nevypovídá o světě vcelku, nechápe ho, jen tvoří model, který se podobá skutečnosti.

Za touto myšlenkou stojí snad nejpálčivější problém filosofie, který formuloval *Ludwig Wittgenstein*: jsou věci, o kterých nelze mluvit, ale jsou to, bohužel, ty nejpodstatnější věci. Tak si překládám jeho myšlenku sedmého paragrafu *Traktátu Logicko-filosofického* („7. O čem se nedá mluvit, k tomu se musí.“). *Capra* ukazuje, že západní věda sebevědomě (až zaslepeně sebejistě) redukuje svět na abstraktní pojmy a domnívá se, že o něm tyto celistvě vypovídají. To je ale omyl, svět nelze redukovat do pojmů, svět je něco víc, něco nesdělitelného, co můžeme vcelku poznat jen v rámci osobní zkušenosti. Bohužel však o tom nelze mluvit, lze to však zažít. Teze kapitoly tedy zní, že jazyk vědy není dokonalý nositel poznatků, že důležitější je zážitek, který není možné jazykem vyjádřit. *Capra* na nás apeluje, abychom si

uvědomili, že východní myšlení, které klade důraz na prožitek, nesměruje k redukcii světa, ale k jeho poznání v celku, jež stojí na osobním prožitku bez jakékoliv redukce.

Capra dále vypočítává seznam objevů, které pojetí světa podle klasické fyziky nenávratně odmítá a blíží se pojetí světa podle východního myšlení. Jedná se o teorii relativity; kvantovou teorii; odmítnutí *Eukleidovy* geometrie (*Riemann*, *Lobacevskij*) jakožto jediného možného popisu prostoru; objev duality částice a vlnění; objev elementárních částic (nejdříve *Rutherford* a jeho objev částí atomu a následně dalších „elementárnějších“). Všechny tyto objevy, které tvoří kostru moderní fyziky, ukazují, a citáty z výše zmíněných autorů to snad potvrzují, že moderní fyzika považuje svět za dynamický, nedělitelný na izolované části, neoddělitelný od pozorovatele. Svět je tak podle moderního západního fyzika stejný jako svět, jak ho popisuje východní myšlení.

Capra pro srovnání vyjmenovává teze nejvlivnějších východních myšlenkových proudů a směrů (jedná se o *hinduismus*, *buddhismus*, *čínské myšlení*, *taoismus* a *zen*), které s moderním vědeckým pohledem konvenují:

- (a) přímé mystické poznání skutečnosti
- (b) jednota a vzájemný vztah všech věcí a událostí
- (c) důraz na dynamickou stránku všech jevů
- (d) omezenost a relativnost racionálního myšlení
- (e) jednota protikladů a s tím spojená neustálá změna
- (f) poukázání na paradoxnost pojmového (logického, rozumového) myšlení a

Dva týdny před odletem do Gruzie jsme se s Mírou spojili a stanovili jsme si termín, dokdy se má sepsat seznam věcí, které budeme potřebovat s sebou. Stanovili jsme ho na týden před odletem. Ovšem s naším přístupem jsme začali těsně před odjezdem do Brna...

Vydali jsme se do města a nakoupili v Kauflandu jídlo. V lékárně nastala první vtipná situace, kdy jsme si nedokázali vzpomenout na název léku (laktobacily). Honza začal strašně dlouhé vyprávění, kolikrát denně se to bere, kdo to používá. Na co se to užívá, to zmínil až na konci jako tečku. Naštěstí jsme se domluvili. Lékárnice pochybovaly, jestli se v Gruzii neztratíme, a ptaly se, jestli jedem sami!? Míra prohlásil: „Jedeme spolu, všechno bude v pohodě.“ Tak se jen pousmály.

Další vtipná situace nastala u Vietnamce, kde jsme si koupili šátky. Honza zkoušel šátek, ale koukal mu nahoru cíp a Vietnamec si neodpustil poznámku, že vypadá jako papež. Pobavil tím celý kram i mě. Zabalili jsme, převážili zavazadla a čekali do večera.

31. srpna 2015 v 19:00 nám jel autobus do Brna. Sešli jsme se 15 minut před odjezdem. Jeli jsme autobusem (Student Agency), pili jsme cestou pití z našich plechových hrníčků, prostě styl. Zažádali jsme o časopis *maminka*, *sluníčko* a nějaký časopis pro chlapy (následným čtením jsme zjistili, že je asi pro teplouše). To ovšem neměnilo nic na tom, že jsme si připadali hustě.

Dojeli jsme do Brna, kde jsme si dali první zátěžový test na záda. Vyšlapali jsme kopec ke Špilberku a sedli do hospody Špalíček na terasu a byli tam až do zavření (23:00). Autobus do Vídně nám jel ve 3 hodiny ráno. Tak jsme se poté vydali do nonstopu na nádraží a čekali, než pojedou autobus.

Cestou do Vídně Míra spal, čím tvrději, tím více se „zmenšoval“. Vietnamec před ním toho využil a víc si na něj naklonil sedačku. Míra se poté probudil a měl skoro hlavu Vietnamce mezi nohama. Byl na ně zajímavý pohled.

Na letišti ve Vídni jsme byli celkem brzy, a tak jsme několik hodin museli čekat na odbavení.

Nijak moc to nevadilo, zatím se nám moc spát nechtělo, protože jsme spali v autobuse. Check point měl 3 kroky, jelikož nám to nechtělo načíst naše čísla letenek, první krok jsme přeskočili. Nakonec nám letenky v pohodě vydali. Váha zavazadel: Honza – 18,9 kg; Míra – 20,8 kg.

Letěli jsme letadlem, kterému jsme říkali stařeček (z jistých důvodů). Motor docela řval, Honza letěl poprvé, ale i tak byl unesen. Míra házel machry, že letěl lepšima. Když stařeček zandával klapky, tak to Míra přirovnal k tomu, když v *Liazce* řadíš trojku.

Doletěli jsme do Kyjeva. Nejvíc nás tam zaujal levný chlast a cigára! Sedli jsme do dobré restaurace, kde jsme pozorovali lidi, co parkovali, moc jim to nešlo, a s touto zábavou jsme si vystačili 3 hodiny. Poté jsme si nabili telefony a užívali si WiFi zdarma. Také jsme se na tajnáka voněli v obchodech, abychom nesmrděli. Dost to pomohlo!

Po dlouhém čekání jsme absolvovali druhý let. Letěli jsme zase *Boeingem 737*, ale o poznáním novějším. Každý jsme seděli jinde. Byly trošku turbulence. Míra měl smradlavého spolucestujícího – Skota, co pil pořád koňak.

Přistáli jsme v *Tbilisi*, kde na nás čekalo nezvykle moc policejních automobilů. Venku byla docela zima. Míru v příletové hale oslovila holka, pak k němu přišla blíž a zjistila, že Míra zrovna nevoní, a tak v půlce věty prostě utekla.

Letiště v *Tbilisi* jsme opustili velice rychle. Už jen kvůli taxikářům, kteří byli neodbytní. Teda utíkal před nimi jen Míra, Honza nevěděl, co se děje, a tak se coural vzadu. Hledali jsme nějaké přespání pod širákem. Nedaleko letiště jsme našli pohodovou skládku, kam se navážela hlína. Míra našel v křoví luxusní místečko na přespání. Už jsme byli ve spacáku a popíjeli vodku. Tahle pohodička trvala jen chvíli, protože přiběhl místní pes, který se nás brutálně lekl a začal štěkat. Leželi jsme tam bez hnutí a čekali, než přestane. Uplynulo 10 minut a pes nepřestával, a tak jsme se museli přesunout dál. Míra byl sbalený hned, ale Honza se s tím coural. Nepatřil mezi nejrychlejší baliče spacáků.

KONTAKT

fakulty bude tím správným neutrálním krokem. Nastoupí na tříleté bakalářské studium, při kterém si k praktickému vyučování takřka ani nepřivoní, a pokračuje tedy logicky na studium magisterské. A najednou je tu pár hodin praxe, které dopadnou pravděpodobně uspokojivě, a tak dostuduje a nastoupí do své první školy, pln poznatků o nových metodách a digitálních technologiích, které touží okamžitě přetvořit v realitu. A cesta k vyhoření je otevřená. A náš bludný kruh je uzavřený. Na těchto řádcích narážím na spousty konkrétních věcí, které by stály za hlubší rozbor a diskuzi. Jsem si i naprosto vědom toho, že mnohá má tvrzení neobstojí v praktické aplikaci. Ale faktem zůstává, že mnohé výše uvedené jsem si sám prožil ve svých

pedagogických začátcích před nějakými sedmi lety.

Takže kde je to palčivé místo? Především ve způsobu, jakým se zavádí změny v našem systému. Máme tendenci vidět školství jako sérii jednotlivých částí a ty se snažíme změnit a ideálně co nejrychleji. Ale unáhlený zásah do jedné části nutně přinese i efekt do části jiné. Často nečekaný a negativní. Změnit systém jako celek vyžaduje především hodně času. Bohužel delší než je jedno volební období.

Ondřej Lněnička

Filosofie Utěšitelů

a předávání myšlenek prostřednictvím jazyka a s tím související příklon k metaforickému vyjadřování, které vyjadřuje paradoxy rozumu

(g) upozorňování na nepřesnost smyslového poznání, a proto odklon k mystickému nazírání

(h) odmítání prvotnosti rozumového myšlení jakožto omezeného, nedostatečného

Protože rozsah příkladů a podobností je obsáhlý, předvedu konkrétní rozvedení jednoho z bodů. Například dvanáctá kapitola knihy se zabývá *prostorčasem*, tedy tím, jak se vyvíjel pohled na prostor a čas v dějinách a jaký je současný pohled na tyto dvě (ontologické) fyzikální kategorie. Moderní fyzika podle *Capry* prokázala, že naše pojmy *prostoru* a *času* neodráží rysy reality, ale naopak, vkládáme je do světa sami. V klasické fyzice se vědci domnívali, že tyto pojmy jsou absolutní a přímo vyjadřují realitu. Toto přesvědčení patrně pocházelo už z antiky, kdy *Platón* postuloval, že geometrie (a matematika) odráží (nebo spíše tvoří) objektivní řád světa. Změnu v tomto chápání přinesl *Kant*, který v rámci své transcendentální estetiky označil prostor a čas za čisté formy smyslového názoru, tedy, jednoduše řečeno, předpoklady našeho poznání vůbec, které do světa „vkládáme“, ne že bychom je mohli ve světě nalézt. Přesunul tedy prostor a čas do hlavy pozorovatele, jelikož však všichni pozorovatelé poznávají a myslí stejně, zachoval jejich objektivní platnost (v *transcendentálním subjektu*). Jeho stanovisko však bylo následně vyvráceno objevem *neeuclidovských geometrií*, které ukázaly, že mohou existovat různé *čisté formy smyslového názoru*, resp. různé geometrické vyjádření prostoru. Konečně pak *Einstein* formulací teorie relativity zcela proměnil chápání prostoru a času: jsou to dvě propojené (tedy ve svém důsledku jedna) fyzikální (ontologické) kategorie, které závisí na *hmotnosti*, a jsou relativní pro každého pozorovatele. Tímto padá klasická fyzika a vzniká moderní, která je v chápání světa velmi podobná tomu, jak svět chápalo a chápe východní myšlení.

Capra ukazuje, že *východní filosofie* vždy tvrdila, že *prostor* a *čas* jsou výtvoři naší mysli.

„*Ať je jasné, že prostor není nic jiného než způsob rozčleňování a že sám o sobě reálně neexistuje. Prostor existuje jen ve vztahu k našemu rozčleňujícímu vědomí,*“

říká *Ašvaghóši*. Stejně to je i s *časem*:

„*jelikož se prostřednictvím meditací dokáží dostat za hranice běžného stavu vědomí, uvědomili si, že běžná představa času a prostoru není konečnou pravdou. Představy prostoru a času, které vyplývají z jejich mystických zkušeností, se v mnohém podobají představám moderní fyziky, jak je popisuje teorie relativity.*“

Propojení *prostoru* a *času* nejvíce rozpracoval *buddhismus*, který tvrdí, že v osvíceném stavu zažívá člověk propojení těchto dvou kategorií:

„*... stav úplného splynutí, kdy mizí hranice mezi myslí a tělem, subjektem a objektem ... Díváme se kolem sebe a vnímáme, že ... každý předmět souvisí s každým jiným předmětem ... nejen prostorově, ale i časově ... Podle ryzí zkušenosti není prostor bez času a čas bez prostoru; prostor a čas se navzájem prolínají,*“

píše *D. T. Suzuki*. *Capra* zdůrazňuje, že jak moderní fyzik, tak *buddhista* chápe *prostor* a *čas* stejně, ale jeden na základě experimentální zkušenosti, druhý na základě mystické zkušenosti.

Diskutované pojetí času a prostoru odpovídá dvěma základním vlastnostem světa, které stejně akcentuje moderní fyzika i východní filosofie: *jednotě vesmíru* a jeho *dynamické povaze*. Toto pojetí je zcela v protikladu k tomu, jak svět chápalo západní myšlení po celá staletí až do vzniku moderní fyziky. V závěru o *prostorochasu* zdůrazňuje, že:

„*[v]ýchodní duchovní tradice ukazují svým stoupencům různé způsoby, jak se dostat za běžný prožitek času a vysvobodit se z řetězce příčin a následků [...]* Proto se říká, že východní

je vysvobozením z času. A to se dá říct i o relativistické fyzice.“

Kritická diskuse?

V tomto bodě bych rád ukončil výklad kapitoly o *prostoročase*. Prozatím odhlédnu od toho, že *Capra* tvrdí, že pohled východní mystiky je v podstatě stejný, jako pohled moderní fyziky. Moje výtku ke kapitole je to, že nejsem s to pochopit některé citované pasáže. Mám dojem, že výroky východních autorit jsou nesmyslné, že nic neříkají. Není mi zřejmé, jak může vypadat bezčasové prožívání, jak můžeme při meditaci pochopit *prostoročas* v jeho celistvosti.

Rozumím, že mystici odpovědí na mou výtku, že tato zkušenost je slovy nevyjádřitelná, že daný prožitek sahá za možnost jazyka a rozumu a k jejímu prožití je potřeba mystický vhled. Já se ale ptám: má o tom smysl mluvit? Neměli bychom se „držet“ *Wittgensteina* a raději mlčet? Mystik odpoví, že mi chce předat alespoň nějakou představu jeho prožitku a proto užívá metafor. Já mu na to můžu odpovědět, že nevím, co si z jeho metafor vzít. Jak je možné, že východní myslitel před dvěma tisíci lety formuloval to, co trvalo západní vědě 25 století? Není to tak, že *Capra* pouze vytrhává sdělení z kontextu a skládá je tak, jak se mu to hodí? Není možné, že by se našlo i mnoho autorit východního myšlení, které by říkali opačné teze?

Při četbě knihy jsem snad každých několik minut nemohl pochopit, jak může někdo tvrdit pro mě tak skandální teze jako, že (a) vědcova příprava na experiment je v podstatě analogická jako příprava učně na vydařenou meditaci; (b) abstrakce je *redukcionistická*; atd. Ad (a): ano, oba dostanou po vydařeném experimentu odpověď na jejich otázku (tj. otázku po povaze skutečnosti), ale každý přece užívá naprosto odlišné metody, má jiné cíle, předmět, atd. Ad (b): při abstrakci přece tvoříme obecné, neredukuje, naopak vytváříme něco navíc k jednotlivého, které slouží jako zdroj k abstrahování. Schopnost abstrahovat je přeci základním rysem lidského myšlení.

Pozitivní teze?

Předchozí tři odstavce jsou ukázkou neporozumění. Názorně jsem předvedl to samé, co podle mě dělá

Capra: vytrhl jsem z kontextu jeho teze a označil je za nesmyslné a to si samozřejmě nemohu dovolit, chci-li vést s někým polemiku. Analogicky: on vytrhne z kontextu promluvu určitého východního myslitele a označí ji za totožnou s (z kontextu vytrženou) tezí moderní fyziky. Proto nyní přejdu k druhé části textu, formuluji námitky na *Capra*ův projekt a způsob práce, čím bych chtěl poukázat, že nespĺňuje podmínky vědecké práce.

(n1) Capra se dopouští nesprávného vytrhávání z kontextu

V textech starých autorů lze nalézt vše, co chceme nalézt. *Whitehead* řekl: „*the safest general characterization of the European philosophical tradition is that it consists of a series of footnotes to Plato.*“ Stejně jako můžeme v *Platónovi* najít teze, které budou podporovat naše stanovisko, lze v něm jistě najít i teze, které mu budou oponovat. Rád používám tento příklad: *Démokritos* tvrdil, že svět se skládá z atomů, měli bychom mu tedy připsat objev atomů? Nikoli. *Démokritos* pouze navrhl určitý přístup k analýze skutečnosti: rozdělil si skutečnost na základní, nedělitelné prvky, *stoicheia*, a vysvětlil skutečnost na jejich základě. Kdybychom mu tedy připsali objev atomů, dopustili bychom se anachronismu a projekce našich znalostí doby *Démokritovy*. To jistě není příklad poctivé vědecké práce. S tím souvisí má druhá námitka:

(n2) analogie (podobnost) je nejslabší možný vztah

Capra tvrdí, že (například) pojetí času a prostoru v moderní fyzice a východním myšlení je podobné. Co z toho ale plyne? Podobnost je vyhledatelná všude. Má-li být něco s něčím podobné, je třeba určit vztažný bod, podle kterého podobnost posoudíme. Jak lze vůbec posuzovat dva natolik odlišné systémy poznatků, které se ani neshodnou na tom, jestli je možné mimosmyslové, mimojazykové poznání? *Capra* předpokládá nějaký další vyšší rámec na porovnání obou výkladů světa. Domnívám se proto, že analogie mezi moderní vědou a východním myšlením musí být velmi volné, nevím tedy, co z nich může plynout. Užití podobností je jistě legitimní filosofický i vědecký nástroj (dokonce jedna ze

BLUDNÝ KRUH ČESKÉHO ŠKOLSTVÍ

Známý český přírám Kocourkov lze v současné době použít na ledacos. A nebudeme si nic nalhávat, rozhodně nejde o přirovnání roztomilé a legrační, ale přeneseně velmi smutné až místy značně alarmující. Již několik let se mi vrací především v souvislosti s naším školským systémem. Vtipné je, že každý Čech si najde nějakou tu svou metlu. Někdo nadává na šed' a zastaralost vysokých škol, jiný na upadající úroveň znalostí dětí na základních školách, další zase na encyklopedické biflování na mnohých středních školách různého zaměření. Kde je ale ta chyba? Kdepak tlačí bota české školství?

Odpověď není snadné najít, natož celistvě uchopit. České školství si totiž mnozí představují jako věž, kde každá další část přímo navazuje na tu předchozí a celkově se jedinec pohybuje směrem vzhůru. Realita pro mě ale spíše připomíná soustavu jezdících schodů ve velkém nákupním centru. Také směřujete za svým cílem, ale cesta rozhodně není přímá, mnohokrát se ztratíte, a pokud zvolíte špatně, či nebudete mít dostatek vůle hledat, mnoho obchodů ani neuvídíte. A i v takovémto příkladu by byla otázka stejná? Kde je chyba? V architektovi, v samotném centru, ve Vás? Možná od každého trochu.

Ale vraťme se ke školství, a to konkrétně. Na základních školách dochází k prudkému generačnímu

míchání. Učitelé tzv. „staré školy“ se dostávají na kolegiální úroveň s učiteli ve věku jejich dětí či vnoučat. Mladí učitelé jsou namotivováni použít každou moderní vyučovací metodu, o které slyšeli na přednáškách, používají moderní technologie a vnáší do školství novou dynamiku, které ale základní školy nestačí technicky a ani finančně. Takový větroplach pak rychle vyhoří, což ho logicky odvede za jiným zaměstnáním. Starší učitelé si neosvojí nové metody tak snadno a žák je tak vystaven tomuto chaotickému mixu s jedinou motivací, a to mít co nejlepší průměr, aby se mu otevřely dveře na vysněnou střední. A to ještě pomineme fakt, že ty dveře často vybírají rodiče a o ostatních dveřích raději ani nemluví.

Objem učiva na středních školách často hazarduje s mírou únosnosti a Cimrmanova slavná teorie o „průtokových poznacích“ tak nabývá reálných sfér. Střední škola má připravit studenta na jeho budoucí kariérní život, ale upřímně si řekněme, kolik středoškoláků při nástupu do prvního ročníku skutečně ví, či přinejmenším alespoň tuší, kam se chtějí v budoucnu ubírat. Často se tak o jejich dalším případném studiu rozhoduje v ročníku posledním, který se na takovýto klíčový krok ne zcela hodí. A teď postupujme čistě hypoteticky. Takovýto nerozhodný student může celkem snadno dospět k rozhodnutí, že studium pedagogické

ZA HUMNY

Dnes už ale dojedeme domu. Nakonec jsem jel ještě přes Chorvatsko, Maďarsko a Slovensko. Poprvé jsem navštívil Bratislavu a jel dál k domovu. Příjezd do samotných Dehtář vyšel na sobotu odpoledne, a když jsem dorazil, čekala na mě uvítací delegace se slivovicí, chlebem a solí. Ale ani zde jsem se dlouho neohřál a jel na chatu, kde probíhaly pivní slavnosti podomácku uvařeného piva. Ani zde nechyběl chléb a sůl, ale namísto slivovice byla sklenka parádního piva Frňák a cigareta.

Všechna přivítání byla skvělá.

Při pondělním střízlivění a snaze přežít bolest vymlácených pantů dolní čelisti jsem si uvědomil, že tak jako odjezd ani návrat domu nebude žádná sranda. Stojí to velké úsilí, hodně vypitých litrů piva. I přesto, že je to taková dřina, stojí za to a jsem rád, že ji můžu sdílet s přáteli.

Milan Vaněček - poutník

Filosofie Utěšitelů

základních vědeckých metod), který může každého inspirovat (a jistě každodenně inspiruje), o tom není žádných pochyb (podobně jako možná inspiroval vědce *Démokritos* s teorií *schoicheí*), ale z daného vztahu bychom měli vyvozovat další závěry jen velmi opatrně, to ale podle mého názoru *Capra* nedělá.

Přijímám tedy *Caprovu* práci v tom smyslu, že považuji za hodnotné předložit analýzu podobností mezi západní vědou a východní filosofií. Odmítám ale, že je možná diskuse mezi západním vědcem a východním filosofem na vyšší úrovni než inspirační.

(n3) *Capra* přijímá nevědecké předpoklady: možnost poznání mimo empirii

Pokud bych tuto námitku vznesl vůči zastánci východní filosofie, jistě by mě napadl ze *scientismu*, totiž z toho, že odmítám poznání mimo smysly. Není to ale tak. Námitka útočí na to, že *Capra* odmítá základní předpoklad vědecké práce: *intersubjektivní testovatelnost*. V okamžiku, kdy přijmeme možnost takového poznání, které nelze poznat smysly a následně proto vyjádřit jazykem, měli bychom také připustit, že toto poznání nemůžeme nikomu sdělit (jak jsme konstatovali s *Wittgensteinem*). Pokud se o to pokoušíme, děláme něco z definice nemožného. K čemu nám tedy jsou sdělení východních mystiků, když jsou, jak sami mystici přiznávají, neredukované na jazyk a tudíž nepředatelné?

I když se musím přiznat, že poznatky, které nám slibuje východní mystika, jsou, podle mě, ideálem západní filosofie: poznatky mimo smysly, jejichž jistota bude samoevidentní (snahu o nalezení takových dokonce považuji za základ a hlavní cíl západní filosofie). Takové poznatky bych rád přijímal za existující, ale v rámci racionality nemohu.

V tom spočívá výhoda i nevýhoda vědy: není jistá, redukuje, nepozoruje vše a stojí na zpochybnitelných předpokladech, ale je *intersubjektivně testovatelná*. Dobrovolně si odmítá přístup k určitému poznání, ale tím zvyšuje svojí jistotu v tom, co poznává.

Čtenář *Caprovu* knihy nabude dojmu, že by měl odvrhnout vědu a začít věřit východní filosofii, která to, co věda poznala až dnes, už dávno věděla. Problém spočívá v tom, že východní myšlení nabízí poznání, které jsou hodnotné pro jednotlivce, nikoliv však pro lidstvo, protože nepředatelné. Z toho plyne, že věda a východní myšlení jsou v podstatě nesouměřitelné podniky, jelikož stojí na rozdílném základním předpokladu: poznání je, na jedné straně, a není, na druhé straně, *intersubjektivní*.

Obhajuji zde v podstatě racionalitu (v opozici k intuitivnímu poznání) jako nedokonalý, ale jediný *intersubjektivní* nástroj poznání. A tvrdím, že je pragmatické jej přijmout. *Capra* si, podle mě, nedostatky rozumu uvědomuje, ale snaží se najít poznatky, kterými by ho překročil, to je však vědecky nepoctivé. Nikterak ale zároveň nepopírám možnost takového poznání, jen tvrdím, že není možné, aby jeho příjemce mohl komunikovat s vědcem, natož tvrdil, že je věda významně podobná těmto přístupům. Z toho lze odvodit moje – *Wittgensteinova* – nejdůležitější námitka:

(n4) „o čem nelze mluvit, o tom je třeba mlčet“

Tvrdím, že poznatky východního myšlení jsou možné, ale bohužel není možná jejich přímá konfrontace s vědeckým pohledem na svět. Tento bod jsem již rozvíjel ve dvou předchozích pasážích textu, proto jen shrnu: východní myšlení možná přináší poznatky, které věda přinést nedokáže, její problém je, že je není schopna (každý jednotlivec, které tyto poznatky nachází) předat nikomu jinému.

Moje další námitka není tolik podstatná (s ohledem na předchozí):

(n5) *Capra* při posuzování podobností nerespektuje vývoj západní vědy a východní filosofie

Námitka souvisí s (n1), obsahuje však jeden podstatný moment navíc, je méně obecná a akcentuje to, že západní věda je mnoho století starý projekt se svým vývojem, tradicí a

Filosofie Učitelů

metodami. Bod, do kterého došla, je důsledkem tohoto dlouhého vývoje, změn a neúspěchů. Nelze předpokládat, že jako taková je významně podobná východnímu myšlení, které je zřejmě ještě starší. Takový názor je nepřijatelný anachronismus, a když *Capra* při porovnávání těchto dvou světových názorů nerespektuje jejich odlišný vývoj, nemůže ani hovořit o jejich případných podobnostech. Z výše řečených námitek už jen odvodím moji poslední námitku:

(n6) nelze přijímat, že výklad světa podle východní myšlení by mohl někdy nahradit (protože je prý v podstatě stejný) západní vědu

Tuto námitku musím zastávat proto, abych byl nekonzistentní sám se sebou, s předchozími námitkami. Formuluji jí proto, že mnoho čtenářů *Caprovy* knihy závěr, který svou námitkou vylučují, zastává. Tvrdí, že nalezené podobnosti jasně prokazují, že právě východní myšlení má nahradit západní myšlení (a jeho vědu) celistvě. *Caprův* projekt a jeho výklad podobností východního myšlení a západní vědy považují díky výše zmíněným námitkám za nevědecký.

Rozsudek?

V předchozích kapitolách jsem tedy ukázal *Caprův* projekt, vysvětlil jsem, že jeho cílem je poukázat na to, že pojetí světa podle moderní vědy je schodné s pojetím světa podle východního myšlení. Já jsem však předložil několik námitek, podle kterých je jeho projekt nevědecký, protože se dopouští základních metodických prohřešků, kterými se vědecká práce řídí.

Přesto všechno je *Caprův* projekt velmi populární a ilustruje vhodně chápání vědy ve 20. století. Věda se stala velmi složitým a komplikovaným projektem, který již není jednoduše vysvětlitelný laikům. Proto je velmi snadné její poznatky dezinterpretovat a zjednodušit do stavu, ve kterém se zdá shodnou například s východním myšlením.

Důvod, proč jsou projekty podobné tomu

Caprovi dnes populární je něco, co bych mohl nazvat „společenskou objednávkou“ – nebo spíše „osobní objednávkou každého z nás“. Lidé požadují od vědy příliš. Poté co zjistili, že je schopna velmi efektivně řešit mnoho problémů a významně usnadňuje lidský život, vkládali do vědy velké naděje. Bohužel však příliš velké.

Chtějí, aby vysvětlila vše, jejich život, jeho smysl, začínají pokládat vědcům stejné otázky, které dříve kladli náboženským autoritám. Na takové však věda nemůže odpovědět, ale východní myšlení to dělá: v tom spočívá rozdíl mezi vědou a náboženstvím. Právě zjištění že moderní věda není všemocná a nenabízí nám snadné, náboženské poučky vede k tomu, že lidé chtějí hledat pravé poznání jinde. Proto je dnes tolik moderní hledání moudrosti u jiných kultur, odmítání západního myšlení a hledání nových zdrojů poznání a s tím související kritika vědy, jakožto projektu, který neumí dávat důležité odpovědi, vede k úpadku společnosti, jejímu odlidštění, konzumu atd.

Zajímavé je, že v podstatě existují dva způsoby jak tato kritika probíhá. Prvním je výše zmíněný: věda je označeno za něco, co nedokáže odpovědět na podstatné otázky, lidé tvrdí, že narazila na své limity a hledají odpovědi jinde. Příkladem takové kritiky je právě práce *Fritjofa Capry*.

Capra ovšem přidává argument, který před ním nikdo nepoužil: východní myšlení může nahradit vědu proto, že dokáže vědu obsáhnout (vysvětluje svět stejně jak věda) a přidává ještě „něco navíc“, tzv. odpovědi na otázky po smyslu, významu. *Capra* tedy sjednocuje vědu a nevědecké myšlení.

Druhým způsobem kritiky jsou snahy o zařazení nových výkladů a přístupů do vědy. Protagonisté tohoto přístupu tvoří nové teorie, které nemůže věda obsáhnout a požadují po vědě, aby je přijala. Příkladem takové práce je podle mě projekt *transpersonální psychologie* českého psychologa *Stanislava Grofa*. *Grof* objevil nový přístup k (efektivní) léčbě lidí, který je však z hlediska vědy nepřijatelný. Jeho zastánci však požadují po vědcích, aby ho uznali. Věda je pak označena za nedostatečnou

ZA HUMNY

Kanadánem, který mi říkal, že jsme byli celou dobu pozorováni z protějšího mrakodrapu, jakmile jsme koukali směrem na Kadyrovo sídlo.

Město se celkově snaží navodit dojem, že zde nebyla žádná válka, i když od jejího konce uplynulo teprve 7 let. Rozbořené domy byly srovnány se zemí a na jejich místě se staví nové megalomanské stavby. Kde ještě není nic naplánováno, jsou zbudována parkoviště nebo tu jsou prázdná místa obehnaná vysokým zeleným plotem. Ba co více. V muzeu Čečenského národa je ve dvou patrech rozsáhlá výstava o roli čečenského lidu v obou světových válkách, ale o nejkrvavější etapě jejich historie tu není ani čárka.

V muzeu Achmada Kadyrova (otec Ramzana) je podrobně vyobrazen jeho život od dětství, přes studia a cestu k islámu, až po jeho krátké prezidentství a tragickou smrt, kdy ho zabil atentátník z řad čečenských separatistů. Chybí tam však období od roku 1990 do roku 1995, kdy bojoval se svým synem na straně čečenských separatistů proti Ruské armádě. V některé diskusi na internetu bylo doporučováno s Čečenci nemluvit o válce. Přišlo mi to rozumné, a tak jsem toto doporučení dodržoval. Bylo pro mě však překvapením, že se o ní nerozpovídal nikdo z místních. Když se k ní dostali, rychle to téma odbyli a pokračovali dál. Když jsme se dostali na téma prezidenta Kadyrova, také od něj utíkali nebo řekli, že je skvělý prezident a že ho milují, což bylo doplněno úsměvem č. 4.

Groznyj bylo mojí poslední zastávkou v Rusku. Z něho mě pak Karolínka vezla s větrem o závod do Gruzie. Po dvou měsících jsem na hraničním přechodu uviděl vlajku Evropské unie a pomalu se mi začaly hlavou honit myšlenky na cestu domů. Cesta domů - snad jsem tehdy pro klidnější spaní ani neměl do Google map zadávat trasu Moje poloha - Pelhřimov. Pouhých 5000km. Po několika dnech toulání se kolem hory Kazbeg, která je se svými 5047 m n. m. třetí nejvyšší horou Gruzie jsem se přesunul do hlavního města Tbilisi. To město mě bavilo. Po zkušenosti z ruských měst, která byla i větší, než Tbilisi, ale prostě to nebyla hlavní města, bylo tohle město živé, plné malých uliček s venkovními kavárnami, mnoha

kulturními památkami. Je to město opečovávané a rozvíjející se.

Nejen Ukrajina, ale i Gruzie má svá trápení s Ruskem, což se promítlo i do mojí návštěvy místních sirných lázní. Je to podzemní prostor, který je rozdělen na mužskou a ženskou část. Mužská část je opravdu pánská. Jak v šatnách, tak v samotné koupeli se kouří, pije se tam čača (gruzínská pálenka) a řeší se politika. Já jsem se tam dal do hovoru s jedním Ukrajincem a Gruzincem. Náš komunikační jazyk byla ruština a v tomto jazyce jsme nadávali na Putina a celé roztahovačké Rusko.

Tu atmosféru jsem si vážně užíval, až do té doby, než si ke mně do sauny přisedli dva mladší páni. Jelikož se v celé té lázni chodilo na Adama, bylo okamžitě vidět, že těm dvěma se tam velice líbí. Sedli si vedle mě a zeptali se, odkud jsem a jestli jsem hetero. Tím bylo jasné, o čem bude následující rozhovor. Informovali mě, že jeden je bi a druhý čistý homo. Věnovali mi několik lichotek a radili mi, že to mám zkusit s klukem. Poděkoval jsem za doporučení a chvíli se s nimi bavil o jejich orientaci a životě s ní. Jejich zajímavé povídání bylo přerušeno jejich vzájemnou vášní, kterou nedokázali udržet na uzdě. To už jsem raději odešel.

Po Tbilisi jsem navštívil ještě mnoho úchvatných míst. Oblast Tušetie se mi svojí obtížnou dostupností vryla hodně hluboko do paměti, odskočil jsem si do Armenie a navštívil Jerevan s jeho dvěma koňakovými závody nebo třeba rodiště Pepi Džugašviliho (Stalina) - město Gori. Ale už jsem byl tím cestováním docela unavený a čím dál více jsem se soustředil na návrat domů. Vzal jsem to přes Turecko s malou zastávkou v Istanbulu, Bulharsko a Srbsko.

Celé léto jsem v rámci možností sledoval dění kolem uprchlíků. Proto když jsem začal přemýšlet o návratu domů, napadlo mě, že bych mohl zastavit i na Srbsko-Maďarské hranici a pomoci lidem na cestě. Na mojí cestě mi pomáhalo mnoho lidí, a tak jsem tu pomoc chtěl poslat dál. Co jsem tam zažil, jak to všechno vlastně fungovalo, to je zase jiný příběh a o tom možná příště.

ZA HUMNY

Filosofie Učitelů

polínko do ohně. Zeptala se mě, co říkáme v Česku na situaci na Ukrajině. Odpověděl jsem naučenou frází, že je Zeman debil a my fandíme Ukrajině. Obyčejně přišla na tuto frázi pozitivní odezva. Ale nyní, místo pochvaly a sympatií, smršť frází z ruské televize Russia odin.

Při vjezdu do Ruska jsem byl příjemně překvapený (i po šestihodinovém čekání na hranici). Silnice se zlepšily, škarpy se už vysekávaly technikou a ne kosou. První dojem byl tedy dobrý. Zprvu jsem pár dní strávil ve Voroněži a poté ve Volgogradu, kde na mě poprvé zíral Lenin ze svého náměstí. I přesto, že každé z těchto měst má více než milion obyvatel, žilo to tam asi jako v Pejru. O této nudě hovořil místní klučina. Říkal, že kdo chce v Rusku dělat kariéru, musí se přestěhovat do Moskvy, a kdo je trochu tvořivější, jede do Petrohradu.

Pro mě však byla největší zábava tam, kde nikdo a nic nebylo. A to byla cesta z Volgogradu do Kalmické republiky. Kalmická republika je součástí Ruské Federace. Je to jediné místo v Evropě, kde lidé vyznávají Budhovo učení. Země je to chudá, jelikož se nachází ve stepi. Já jsem si ujížděl celý den tou stepí a potkával jsem občas kamion, občas osobák, ale jinak jen pasoucí se krávy a koně, vyschlá solná jezera a suchou trávu. V hlavním městě Elista, jsem se v místním hostelu seznámil s Jegorem a Marií. Dali jsme se do řeči a domluvili se, že máme vlastně společnou cestu. A tak jsme spolu bok po boku na svých motorkách jeli do Soči a na Krym. Vědomí, že budu mít na Krymu ruskou společnost, mě uklidňovalo, jelikož i o Krymu jsem slyšel, že tam snad lidi upalují, zvláště ty ze Západu. Jegor s Marií byli přátelší lidé, ale mluvili jsme spolu jen tak obecně. Nechtěl jsem první začínat debatu o Putinovi, ale stejně k tomu tak i tak muselo dojít. Jednoho večera, po pár skleničkách, jsem opět slyšel ty povídky z Russia odin. Docela jsme se hádali a já se bál, že mi druhý den řeknou „dosvidaňja“. Ale ještě ten večer jsme se shodli na tom, že je potřeba se družít a byli jsme dále přáteli. A tak to bylo v Rusku několikrát. Bylo hodně lidí, kteří mi pomáhali, ale byli to většinou „putinovci“. Já jsem Putina kritizoval. Vždy jsme si řekli své, ale kvůli mému kritickému postoji na mě nikdo

nezanevřel. Myslím, že jsme si vždy oba mysleli, že ten druhý je prostě zpracován tou svojí propagandou a že to nemá cenu se dál o tématu bavit.

Na Krymu mi Jegor dělal průvodce všemi možnými vojenskými základnami a vždy velice pozorně poslouchal vyprávění průvodců o hrdinství sovětského lidu a o jeho technické vyspělosti při stavbě všech těch vojenských objektů. Vždy po výkladu, který ho fascinoval, ke mně přistoupil a hrdě se mě zeptal, co si o tom myslím. Nechtěl jsem ještě více masírovat jeho ruské ego, tak jsem s největší laxností, kterou jsem dokázal vyprodukovat, řekl: „Jako dobrý, no“. Ale je pravda, že například ponorková základna vytesaná ve skále byla fascinující.

Myslím, že je těžké být Rusem a nebýt pyšný na svoji zem, obzvláště když jsou denně připomínána samá pozitiva Sovětského svazu a dnešního Ruska. Chybí zde jakákoliv kritika, ať už se jedná o minulost nebo současnost. Mluví se o slávě Sovětského svazu, ale o jeho zverstvech vypráví jen ti, kteří ho zažili nebo ho znají z vyprávění svých příbuzných (takového vyprávění jsem byl také svědkem). A tak byla postavena i celá oslava 70. výročí vítězství sovětského lidu ve Velké vlastenecké válce (2. světová válka). Oslava síly Sovětského svazu, který zničil hitlerovské Německo. Nikde zmínky o podílu dalších mocností na této porážce, nikde zmínky o tom, jakou roli hrál Sovětský svaz před jeho napadením. Asi proto se v Rusku píše celá válečná historie až od roku 1941.

Výstavní skříní celého ruského mýtu o vlastní historii je Groznyj a celá Čečenská republika. Dlouho jsem přemýšlel, jestli tam mám vůbec jet. Rusové mě však ujistovali, že je tam už vše v pořádku (samozřejmě díky Putinovi, který zde instaloval Ramzana Kadyrova). Groznyj je relativně malé město, avšak jeho centrum vypadá jako downtown milionového města v USA. Hned vedle několika mrakodrapů je obrovské sídlo Kadyrova s vlastní mešitou a parkem, které je zakázáno fotit z jakéhokoliv místa. Dodržování tohoto zákazu hlídá ochranka, která je kolem celého objektu. Na jednom z mrakodrapů je možná vyhlídka na město. Byl jsem zde s jedním

nedostatečnou a neschopnou. Shrnuto, obě strategie kritiky jsou velmi podobné, rozdílný je moment, ve kterém se volá buď po odmítnutí vědy, nebo po její „rozšíření“.

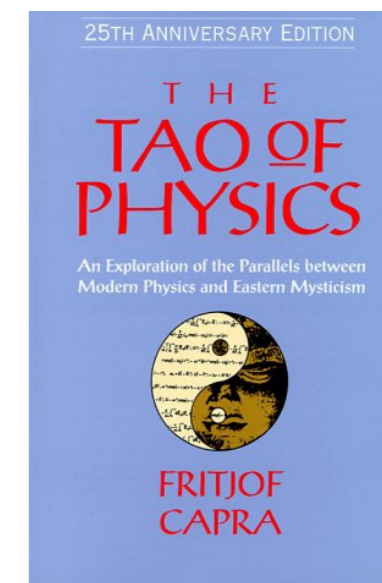
Závěrem

Esejem chci poukázat na několik momentů, které charakterizují vědu ve 20. století: její složitost; v důsledku toho snadnou dezinterpretovatelnost; **zjištění, že nemůže odpovědět na otázky lidského života na rozdíl od náboženství**; a navazující hledání jiných zdrojů poznání, takových, které ještě nejsou prozkoumané. Tyto nové zdroje poznání se pak jejich zastánci ale snaží za vědu prohlásit, nebo naopak prohlásí vědu za nedostatečnou.

Domnívám se, že tento trend velmi výrazně ovlivňuje podobu současné vědy, určuje totiž do

jisté míry veřejné mínění o vědě (a tím pádem ovlivňuje například její financování). Také se domnívám se, že se jedná o trend, který je v celku logický a pochopitelný, přichází jako reakce na zjištění, že ani nejrychlejší pokrok neumožní člověku, aby se dozvěděl odpovědi na ty nejpálčivější lidské otázky, pouze mu může dát pohodlí k tomu, aby měl čas **pokoušet se na ně odpovídat** (například tak, že se rozhodnete stát elitou národa) – ale to je **jiná kapitola ...** (pokračování příště)

Kovář

ZA HUMNY

NA JAWĚ 350 KOLEM ČERNÉHO MOŘE

Jsi blázen! To byla nejčastější reakce lidí, kterým jsem vyprávěl můj sen. A o čem že byl ten sen? Chtěl jsem jet na dlouhou cestu na motorce a navštívit při tom Ukrajinu a Rusko. Ty země mě vždy přitahovaly a s nastalou Ukrajinskou krizí dvojnásob.

Mám starostlivé kamarády. A tak se někteří ujišťovali, jestli vím, že je na Ukrajině válka, a smáli se, že ze mě v Rusku udělají západního agenta. Zasmáli jsme se a já svojí cestu plánoval dál. Avšak čím byl můj odjezd blíž, tím méně sebejistý jsem byl. Můj otec mě těsně před odjezdem přemlouval, abych nikam nejezdil. Ptal se mě, k čemu to je, co mě k tomu vede, co tím chci dokázat? Tehdy bylo moje přesvědčení o správnosti cesty na bodu mrazu.

Po několika probdělých nocích jsem 10. června osedlal svojí věrnou přítelkyni Karolínku-Jawu 350 a společně jsme se vydali na cestu. U cedule Na shledanou - kraj Vysočina jsem to bral ještě jako projížďku. U slovensko-ukrajinské hranice už to tak brát nešlo. Moji nervozitě ještě přidal slovenský celník: „Ty jedeš na Ukrajinu sám, jo? A na Jawě?“ Náladu mi ale zlepšili ukrajinští celníci. Sesypal se na mě hlouček pohraničnicků a s nadšením si Karolínku prohlíželi. Víc než dotazy typu: „Odkud, kam, takovou cestu na Jawě?“ jsem čekal otázku: „Kolik dáš?“. Alespoň na tu mě připravovali v Česku. Obdiv ke Karolínce mi zajistil hladký přejezd na začátek fronty, kde mne přednostně odbavili. Jak se ještě mnohokrát ukázalo, cestování s pěknou babou v nejlepších letech je v leccem snazší.

Odjel jsem z celnice, vyjel na kopec. První text v azbuce, první památník Velké vlastenecké války. První postsovětská země na mé cestě a já poprvé v ní. Strach, pochybnost, nedůvěra k místním lidem. Vjel jsem do Užhorodu a bloudil jeho ulicemi. Bylo šest hodin večer a já netušil, kde budu spát. Zaujala mě jedna kavárna, před kterou postávala skupinka mladých lidí. Zeptal jsem se jich, jestli neví o nějakém hostelu nebo jiném noclehu.

Ozval se klučina s dlouhými vlasy: „Pojď spát ke mně!“. To byl Saša.

Saša je dva roky po škole, nezaměstnaný. Naposledy pracoval jako číšník v restauraci a hosta upozornil, že mluví nesprávnou ukrajinštinou. Host se urazil a stěžoval si majiteli. Vlastenec, spoluorganizátor Majdanu v Užhorodu, účastník Majdanu v Kyjevě i během těch krvavých dní, kdy se na Majdanu střídalo. Bylo tedy o čem povídat. Strávil jsem v Užhorodu svůj první týden na Ukrajině, strach a nedůvěra vymizely.

Z Užhorodu vedla moje cesta do Lvova, kde mi Saša domluvil nocleh u jeho kamarádky Soni. Měla můj velký obdiv za její odvahu a samozřejmost, se kterou mě ta drobná mladá umělkyně u sebe nechala několik dní přebývat. Seznámila mě s jejími kamarády a já zjistil, že Lvov je město plné aktivních a pozoruhodných lidí. Připadal jsem si, jako bych byl v Praze nebo Krakově. Město žilo příjemným nočním životem, na ulicích hráli pouliční muzikanti, lidé se potkávali, popíjeli.

Při debatě mi jeden kluk ukázal nějaký papír. Byl to povolávací rozkaz do armády. Odmítal nastoupit do armády, kterou vedou zkorumpovaní generálové. Říkal jsem mu, že by to byl skvělý suvenýr z Ukrajiny. Upozornil mě: „Hele, jedeš do Ruska a opravdu chceš, aby u tebe tenhle papír našli?“ Odpověď byla jednoduchá...

Ve Lvově se dá pořídit mnoho suvenýrů, které není dobré vozit do Ruska. Dokážete si představit, že byste přišli na návštěvu k Rusovi a na toaletě byl toaletní papír s Putinovým obličejem? Na náměstí Rynok jsem zašel do minipivovaru Pravda, kde točí pivo Putin Chuilo, přičemž Chuilo je jeden z nemilých výrazů pro pánské přirození.

Další veselou zastávkou bylo město Rovno, kde mě osud zavál až před bránu místního pivovaru, který spoluvlastní český sládek Přemek. Soukromá exkurze pivovarem,

ZA HUMNY

pozvání k němu domu a na zahradě, světe drž se, domácí pivovar. Moje domovnické srdce zaplesalo, když mi Přemek dělal exkurzi ještě tímto pivovárkem. A ty produkty, no to byla pohádka.

Následující den, když už si moje nohy vzpomněly, jak se chodí, jsem si sedl na Karolínu a jel dál. Ve městě Žitomir jsem se dal do řeči s motorkářem, který u mě zastavil. Opět: „Odkud a kam? Na Jawě? Pojeď se mnou, mám tu chatu, popijeme, popovídáme.“ nabídl mi. Viktor, urostlý šedesátník, žil již 30 let v Petrohradě, ale zde se narodil a zdědil tu domek. Na stůl postavil vodku, okurky, sůl a špek a začali jsme pít. Hned při první rundě mi oznámil, že je proti politice Putina a že je za Ukrajinu. Povíдали jsme a pili. Já ztrácel schopnost komunikace, on se dostával do varu. Vyvrcholení přišlo, když se postavil a důrazně hřimal: „Musíte nám pomoci. Vy Češi děláte nejlepší pivo na světě, ale jestli nám nepomůžete, bude Putin v Praze a jemu budete vařit to vaše pivo!“ Jeho žena ho našťěstí rychle zklidnila a my „buchali“ dál.

Balení, brašny na Karolínu a jedem. To už začíná být každodenní rutinou. Jedeme na Kyjev! Měl jsem hned jasno, co tam chci vidět jako první. Náměstí nezávislosti Majdan. Bloudil jsem ulicemi Kyjeva. Ta, po které jsem právě jel, se pomalu zužovala, auta odbočovala do jiných ulic, ale já jel stále rovně. Najednou se přede mnou objevil pomníček ze zámkové dlažby a kolem něj fotky většiny lidí, kteří tam tehdy zahynuli. Opodál byl další pomníček, postavený z plechových štítů. Zaparkoval jsem Karolínku a sestupoval dolů po ulici. Na každém kroku byly improvizované památníčky. Byly tam fotografie, přilby, štíty, zámková dlažba a všude svíčky. Šel jsem dál a přede mnou se otevíral Majdan. Hotel Ukrajina, Sloup nezávislosti, budova odborů, která byla při revoluci zapálena a dnes byla zakryta plachtou v barvách ukrajinské vlajky. Všude květiny, fotky zastřelených lidí z Majdanu, fotky z východní Ukrajiny. Válka je stále docela daleko, ale vlastně blízko.

„Válka je tak blízko a já nemám kde spát“, říkám si. „To první asi nevyřeším, ale spaní už bych hledat mohl“. Našel jsem si hostel, kde však

neměli parkování pro Karolínku. Vyrazil jsem proto hledat nějaké hlídání parkoviště. Bez úspěchu. Bylo půl deváté večer, já neskutečně unavený a žádná „avtostojanka“ kolem. Seděl jsem na obrubníku a odhodlával se k tomu, že prostě nechám Karolínu jednu noc na ulici. Nevím už proč, ale otočil jsem se na budovu za mnou a na ní byla cedulka s nápisem České centrum a kontakt. „Ty by mi třeba...ne to je blbost, co je jim do mě?“ odsekl jsem sám sobě. Seděl jsem dál a kouřil. Nic mě nenapadlo. Típl jsem cigaretu, vzal telefon a zavolał do Českého centra. Zvedla to jeho ředitelka a já jí vysvětlil svou situaci. Ona, že za mnou přijde ven. Přišla Lucie, která byla viditelně překvapená. Na její reakci nelze zapomenout: „Kdyby naše centrum mělo pomáhat každému turistovi..., ale ty jsi poutník a poutníkům se má pomáhat.“ A tak jsem se seznámil s Českým centrem v Kyjevě a díky této náhodě ještě s několika dalšími pozoruhodnými Čechy. Byl to David Stulík - mluvčí delegace Evropské unie na Ukrajině; Tereza Semotamová - scenáristka, překladatelka z němčiny a publicistka; Zuzana Pilzová - cestovatelka, dobrovolnice a diplomatka a další skvělí lidé.

Z Kyjeva jsem si odskočil na exkurzi do Černobylu, kam se musí jezdit organizovaně s cestovní agenturou. Vypravil jsem se s anglicky mluvící skupinou a náležitě jsem si užil dokola se opakující frázi Američanů: "I was like....and she was like" a stížnosti na hotelový personál v Kyjevě, kde nikdo pořádně neumí anglicky. Výlet to byl fascinující, ale já se už těšil, až si zase budu moci cestovat trochu neorganizovaně.

A to mě čekal už jen Charkov a pak přechod do Ruska. Ukrajinci mě uklidňovali, že v Charkově je „vsjo spokojna“, ale ať nejezdím do Ruska, že tam jsou teď lidi divní. Opáčil jsem, že to samé mi říkali doma o Ukrajincích.

Po dvou dnech jsem konečně dorazil do Charkova. Na mne to město působilo docela ospale a místy i smutně. Cítil jsem velký respekt z přechodu hranice a z toho, že jsem na ulici vídal auta Červeného kříže, OBSE, Lékařů bez hranic. Válka byla opravdu za rohem (cca 250km). A k tomu ještě administrátorka hostelu přidala

17

18